

CUMHURBAŞKANININ SEÇİMİ, YETKİLERİ VE GÖREVLERİ AÇISINDAN TÜRKİYE VE FRANSA'NIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

*A COMPARATIVE ASSESSMENT OF FRANCE AND TURKEY IN
RESPECT OF THE ELECTION, POWER AND DUTIES OF THE
PRESIDENT*

Şenol Coşkun¹

Şevki Davut²

ÖZET

Hükümet sistemleri, erklerin birbirleri ile olan ilişkilerinin düzenleniş biçimine göre şekillenmektedir. Yargı erkinin, her sistemde yasama ve yürütme kuvvetlerinden ayrı olduğu kabul edilir. Bu nedenle yargı erkini bu değerlendirme dışında tutmak gerekir. Diğer bir anlatımla, hükümet sistemleri yasama ve yürütme arasındaki ilişki dikkate alınarak sınıflandırılır.

Başkanlık, yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistem en çok bilinen ve uygulanan modellerdir. Şüphesiz bu sistemlerin hepsi demokratik sistemlerdir. 1982 Anayasası ile cumhurbaşkanına tanınan yetkiler nedeniyle ülkemizde uygulanan sistemin parlamenter sistemden önemli ölçüde saptığı söylenebilir. Cumhurbaşkanına tanınan yetkiler, cumhurbaşkanının simgesel, sembolik ve temsili yetkilere sahip olduğu klasik parlamenter sistemden oldukça fazladır. 2007 yılında yapılan anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ilkesinin benimsenmesi ilk defa 2014 yılında halk oylaması ile seçilecek olan cumhurbaşkanının konumunu daha da güçlendirecektir. Çalışmamızda cumhurbaşkanının seçimi, görevleri, yetkileri ve sorumlulukları Fransa ile karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanı, Parlamenter Sistem, Yarı Başkanlık Sistemi, Türkiye, Fransa.

ABSTRACT

Governmental systems are shaped in accordance with the way the relationships between the powers is organized. The judiciary is considered separate from the legislative and executive in all systems. Therefore, the judiciary should

1 *Van Bölge İdare Mahkemesi Hâkimi*

2 *Eskişehir İdare Mahkemesi Hâkimi*

be kept out of this assessment. In other words, governmental systems are assessed in view of the relationship between the judiciary and the legislative and executive.

The most common and well-known models are the presidential, semi-presidential and parliamentary systems. All three are of course democratic systems. One could say Turkey has considerably deviated from the parliamentary system, owing to the powers granted to the President by the 1982 Constitution. The powers of the President exceed those symbolic and representative powers conferred in the classical parliamentary system. With the 2007 Constitutional amendment, the President will be elected by citizens in 2014 for the first time, which will strengthen the status of the President even further. This study includes a comparative assessment of France and Turkey in respect of the election, powers, duties and responsibilities of the President.

Keywords: President, Parliamentary System, Semi-Presidential System, Turkey, France.

GİRİŞ

Ülkeden ülkeye farklılık gösteren hükümet sistemleri, devletin yasama ve yürütme organlarının oluşumu ve birbirleriyle olan ilişkilerine, ilişkilerinin düzenleniş biçimine göre belirlenmektedir.³ Hukuk devletinin olmazsa olmazı olan yargı bağımsızlığı, ülkelerdeki hükümet şekline bakılmaksızın, bütün demokratik rejimlerde korunduğuna göre, yargıyı bu tablonun dışında tutmak gerektiğinde şüphe yoktur.⁴ Başlıca hükümet sistemlerini, meclis hükümeti sistemi, başkanlık sistemi, parlamenter sistem ve yarı başkanlık sistemi olarak sayabiliriz.⁵ Hükümet sistemlerinin ülkeler bağlamında uygulanabilme potansiyelleri irdelendiğinde, en yaygın biçimde uygulanan hükümet sisteminin parlamenter sistem olduğu söylenebilir. Parlamenter sistemin ayırt edici nitelikleri iki başlı yürütme ve yürütme içerisinde siyaseten sorumsuz cumhurbaşkanı ile yasama organına karşı siyaseten sorumlu Bakanlar Kurulu olarak ifade edilmektedir.⁶ Türkiye’de

3 **Erdal ONAR**, “Türkiye’nin Başkanlık veya Yarı Başkanlık Sistemi Geçmesi Düşünülmeli midir?”, Başkanlık Sistemi, Hazırlayan Av. Teoman Ergül, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2005, s.71-72; **Ergun ÖZBUDUN**, “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, Başkanlık Sistemi, Hazırlayan Av. Teoman Ergül, TBB Yay, Ankara, 2005, s.105.

4 **Ergun ÖZBUDUN**, “Hükümet Sistemi Tartışmaları”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.206.

5 **ONAR**, s.71-72.

6 **A. Şeref GÖZÜBÜYÜK**, Anayasa Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s.29; **Erdoğan TEZİÇ**,

1982 Anayasası'nın genel yapısı incelendiğinde uygulanmakta olan hükümet sisteminin özü itibariyle parlamenter rejime özgü unsurları taşıdığı ve Anayasada parlamenter sistemin olmazsa olmaz unsurlarına yer verilmiş olduğu görülmektedir. Ancak 1982 Anayasası'nda klasik parlamenter sistemin aksine, yürütme organının sorumsuz kanadı olan cumhurbaşkanının yetkilerinin de bir hayli artırılmış olduğu realitedir. Nitekim 1982 Anayasası hazırlanırken, bu denli yetkili bir cumhurbaşkanının, meşruluğunun ancak halk tarafından seçilmesi suretiyle sağlanabileceği yönünde görüşler de ileri sürülmüştür. Ancak anayasanın ilk halinde Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi yerine, halkın seçtiği temsilcilerden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesi sistemi benimsenmiştir. ⁷

1982 Anayasasının hazırlandığı dönemde, Kıta Avrupası'nda uyguladığı siyasi sistemin isimlendirilmesine ilişkin yoğun doktrinsel tartışmalara konu olması nedeniyle Fransa dikkatleri üzerine çekmiştir. İşte, 1982 Anayasası'nın hazırlanması esnasında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine ilişkin görüşlerin oluşumunda da etkili bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

1958 tarihli Fransa Anayasası 4 Ekim 1958'de yayımlanmış ve V.Cumhuriyet kurulmuştur.⁸ 1958 Anayasası'nın ilk halinde cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmemekteydi. Bu anayasa ile cumhurbaşkanının yetkileri artırılmış olsa bile, mevcut durum yarı-başkanlık sistemi oluşturmamaktaydı.⁹ Fransa, cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesine ilişkin olarak 1962 yılında yapılan referandum ile parlamenter rejimden farklı unsurları içeren bir siyasi sistemi benimsemiştir.¹⁰ 1970'li yıllarda başlayan sistem tartışmaları neticesinde Maurice Duverger tarafından bir makale

Anayasa Hukuku, (Genel Esaslar), İstanbul, Beta Basım Yayın, 2003, s.398-406; **İbrahim Ö. KABOĞLU**, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), İstanbul, Legal Yayıncılık, Kasım 2006, s.120-124; **Mehmet TURHAN**, Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası, Diyarbakır, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları:9, 1989, s.163; **Mustafa ERDOĞAN**, Anayasa Hukuku, Ankara, Orion Yayınevi, 2007 s.14.

7 **Ergun ÖZBUDUN**, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 2008, s.306.

8 28 Eylül 1958 referandumunda yeni Anayasa, seçmenlerin % 79.25'ine yaklaşan bir çoğunlukla kabul edilmiştir. Referanduma katılım % 85 düzeyinde gerçekleşmiştir. **Özgün ÖZÇER**, "Fransız Anayasa Tartışması: Güçler Kurgusunda Denge Arayışı", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271251116r2721.Anayasa_Calisma_Metinleri__2.pdf (Erişim T.09.05.2014)

9 **ÖZÇER**, s.3, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim T.09.05.2014)

10 **Rabia Bahar ÜSTE**, "Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sisteminin Türkiye İçin Değerlendirilmesi", Amme İdaresi Dergisi, C.36, S.1, Mart 2003, s.39.

yazılmıştır.¹¹ Bu makalede, 6 ülkede uygulanan siyasi sistem kıyaslanmak suretiyle, temel özellikleri saptanarak yarı başkanlık adı verilen bir siyasi sistem ortaya çıkmıştır.¹²

Burada özellikle belirtilmesi gereken nokta, Fransa'nın yönetilemez hale gelmesi, sistemin tıkanıklığa uğraması, Fransızları yeni bir sistem arayışına itmiştir. Dengeleyici bir sistem meydana getirmek ve parlamento muhtlak hükmeden olmaktan çıkarmak için cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yolu çözüm olarak bulunmuştur. Özetle Fransa'nın yarı başkanlık sistemine gidişi, tepeden inme bir süreç ile gerçekleşmiş olup, 1946'dan 1958'e kadar ki 12 yıllık krizin bir ürünüdür.¹³

Bu çalışmamızda öncelikle parlamenter sistem ve yarı-başkanlık sisteminin temel özelliklerinden bahsettikten sonra özellikle 2007 Anayasa değişikliğinden sonra ülkemizin önemli gündemlerinden biri haline gelen Cumhurbaşkanının seçimi, yetkileri ve sorumlulukları bakımından Türkiye Cumhurbaşkanı ile yarı-başkanlık sisteminin uygulandığı en tipik ülke konumundaki Fransa Cumhurbaşkanı karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

I. Parlamenter Sistem, Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye'deki Mevcut Durum

A. Parlamenter Sistem

Parlamenter sistemde yürütme organı ikili bir yapıya sahiptir, iki başlıdır. Bir yanda başbakan ve bakanlardan oluşan bakanlar kurulu, diğer tarafta ise devlet başkanı (Kral veya Cumhurbaşkanı). Devlet başkanı ülkenin birliğinin sembolü ve aynı zamanda yürütmenin başıdır ama siyasi açıdan sorumsuzdur. Başbakan ise hükümetin ve yürütmenin sorumluluğunu taşımaktadır.¹⁴

11 **Maurice DUVERGER**, "Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti", Çeviren Mehmet TURHAN, Prof. Dr. Fadil H. Sur'un Anısına Armağan, Ankara, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:522, 1983, s. 501-522.

12 **Nur ULUŞAHİN**, "Demokratik Siyasal Rejimlerin Sınıflandırılmasında Farklı Bir Yaklaşım: "Yarı Başkanlık"tan "İki Başlı Yürütme Yapılanması"na", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.2, 2003, s.206-207,

13 **Ertan BECEREN/Gökhan KALAĞAN**, "Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemi; Türkiye'de Uygulanabilirliği Tartışmaları" İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y:6, S.11, Bahar 2007/2, s.179

14 **Hasan Tahsin FENDOĞLU**, "Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği", Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.574.

Parlamentar sistemde hükümet parlamentonun içinde çıkmakta ve onun güvenine sahip olduğu ölçüde görevde kalabilmektedir. Parlamentonun her zaman hükümeti güvensizlik oyuyla düşürebilme imkanına karşılık, hükümetin de parlamentoyu feshetmek suretiyle yeni seçimlerin yapılmasını sağlayabilmesi, klasik anayasa hukukçularının çoğunluğu tarafından parlamenter sisteminin temel unsurları arasında sayılmaktadır. Başka bir anlatımla, parlamenter sistemde her iki organın da, diğerinin hukuki varlığına son verebilme yetkisi bulunmaktadır.¹⁵

Halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanı parlamenter sistemin doğasına uygun değildir. Zira parlamenter sistemde sembolik yetkilere sahip cumhurbaşkanı parlamento üyeleri tarafından seçilmektedir.¹⁶

B. Yarı Başkanlık Sistemi

“Yarı başkanlık sisteminin prototipi Fransa’dır.”¹⁷ Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yarı başkanlık sisteminin en tipik özelliğini oluşturmaktadır. Ancak bu özellik, tek başına yarı başkanlık sistemini parlamenter sistemden ayırdetmeye yetmemektedir. Devlet başkanının halk tarafından seçilmiş olmasına karşın, sembolik yetkilerle sınırlı tutulan veya anayasal yetkileri geniş olsa dahi, ülkenin siyasi kültürü ve anayasal gelenekleri gereği uygulamada bu yetkilerin kullanılmadığı örneklerin, parlamenter sistem gibi işlediği görülmektedir.¹⁸

Fransa’da yarı başkanlık olarak ifade edilen siyasi sistemde yürütme organı ve yürütme organı içerisinde de yetkileri itibariyle Cumhurbaşkanı ön plana çıkarılmıştır. Sistemin ana unsuru Cumhurbaşkanı olduğu için, yarı başkanlık sistemi Cumhurbaşkanı ve onun sahip olduğu yetkilerden hareketle tanımlanmaya çalışılmıştır. Yarı başkanlık sisteminde, yürütme organı iki

15 **ÖZBUDUN**, “Hükümet Sistemi...”, s.206;Ülkemizde uygulanan parlamenter sisteme yöneltilen eleştirilerin başında, eğer bir parti parlamentoda çoğunluğu elde etmişse, yasama ve yürütme erklerinin ayrılığı ortadan kalkmakta ve kuvvetler ayrılığı anlamsızlaşmaktadır. Parlamentonun hükümeti denetleme fonksiyonu etkisizleşmektedir. **Murat YANIK**, “Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.663.

16 **Levent GÖNENÇ**, “Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmalarına İlişkin Değerlendirmeler”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.274.

17 **ÖZBUDUN**, “Hükümet Sistemi...”, s.206.

18 **Sevtaç YOKUŞ**, “Hükümet Sistemini Demokrasi Ekseninde Tartışmak”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.240.

kanatlı olup; halk tarafından genel oy ile seçilen, üstün yetkilere haiz olmasına rağmen, siyaseten sorumsuz Cumhurbaşkanı yürütmenin bir kanadını, parlamentoya karşı sorumlu Bakanlar Kurulu ise yürütme organının diğer kanadını oluşturmaktadır.¹⁹ Halk tarafından seçilen, üstün yetkilerle donatılmış ve siyaseten sorumsuz cumhurbaşkanının varlığı, sistemin başkanlık sistemine benzeyen yönünü oluşturmakta iken, yasama organına karşı yani onun güvenine muhtaç Bakanlar Kurulunun varlığı ise, sistemin parlamenter rejime benzeyen tarafını oluşturmaktadır.²⁰

Yarı başkanlık sistemi, başkanlık sistemi ile parlamenter sistemin kimi unsurlarını birleştiren, melez bir hükümet sistemini ifade etmektedir.²¹ Yarı başkanlık sistemi, halk tarafından seçilen devlet başkanı (cumhurbaşkanı) ile meclisin ve meclis içinden çıkıp, güvenine dayanan hükümet arasındaki görüş ayrılığına/benzerliğine göre işleyen bir sistem olarak inşa edilmiştir.²² Hiç şüphesiz Parlamenter sistem, yarı başkanlık ve başkanlık sistemlerinin hepsi demokratik rejimlerdir.²³

Yarı başkanlık sistemi, yasama ve yürütme erklerinin karşılıklı uzlaşma ve işbirliği içinde hükümet etmelerine dayanan bir

- 19 **A. Şeref GÖZÜBÜYÜK**, Anayasa Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s.42-44; **Ender Ethem ATAY**, "Yarı Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği", Kamu Hukuku Arşivi, Y.2, S.67-176, Haziran 1999, s.141-142; **Erdoğan TEZİÇ**, Anayasa Hukuku, (Genel Esaslar), İstanbul, Beta Basım Yayın, 2003, s.428-431; **Kemal GÖZLER**, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Bursa, Ekin Basın Yayım Dağıtım, Eylül 2010, s.241; **K. Haluk YAVUZ**, Türkiye'de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2000, s.247-249; **Mehmet Merdan HEKİMOĞLU**, Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı "Demokratik Hükümet Sistemleri" ve Türkiye, Ankara, Detay Yayıncılık, Kasım 2009, s.62-70; **Mehmet TURHAN**, "Hükümet Sistemleri...", s.78-83.
- 20 **ÖZBUDUN**, "Hükümet Sistemi...", s.206; **YOKUŞ**, s.240; **Serap YAZICI**, Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002, s.92; *Yarı-başkanlık sistemi ile parlamenter sistem arasındaki ortak özellikler şu şekilde özetlenebilir: a. Yürütme organı iki başlıdır. b. Devlet başkanı sorumsuzdur. c. Yürütme organı yasama organına karşı sorumludur. d. Yürütme organının yasama organına karşı kullanabileceği yetkiler vardır.* **Bülent YAVUZ**, "2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sonrasında Muhtemel Hükümet Sistemi Senaryoları Üzerine Bir Değerlendirme" Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.708.
- 21 **ÖZBUDUN**, "Türk Anayasa...", s.333.
- 22 **YAZICI**, s.92; **Bülent YÜCEL**, "Yarı Başkanlık Sisteminin Hükümet Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Fransa Modeli ve Komünizm Sonrası Polonya", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.4, 2003, s.344.
- 23 **Hasan Tahsin FENDOĞLU**, Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Ankara, SDE Analiz Yayınları, Kasım 2010,, s.6; <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/baskanlik%20sistemi%20tartismalariYENI1111.pdf> (Erişim:12.5.2014); **ÖZBUDUN**, "Hükümet Sistemi...", s.206; **BECEREN/KALAĞAN**, s.180.

sistemdir. Yarı başkanlık sistemi, parlamenter sistem ile başkanlık sisteminin bir kısmı özelliklerini bünyesinde barındıran; parlamenter sistemlerde rastlanılan “yürütmenin istikrarsızlığı” sorunu ile başkanlık sisteminde görülen “yasama ile yürütmenin kilitlenmesi” sorununa çözüm arayışı içinde olan bir sistemdir.²⁴

Yarı başkanlık sisteminin en temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Yarı başkanlık sistemi yasama ve yürütmenin karşılıklı uzlaşmasına dayanmakla birlikte hükümet parlamentoya karşı sorumludur. Halk oylaması sonucu seçilen cumhurbaşkanı hükümet yetkilerine ortaktır. Ama parlamentoya hesabı cumhurbaşkanı vermez, hükümet verir. Yasama ve yürütme arasında uzlaşmanın sağlanamaması ve kilitlenmenin olması ihtimali karşısında Cumhurbaşkanının meclisi fesih yetkisi bulunmaktadır.²⁵

C. Türkiye'deki Mevcut Durum

1982 Anayasası'nın benimsediği hükümet sisteminin klasik parlamenter sistem modelinden önemli ölçüde sapma gösterdiği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Klasik parlamenter sistemin unsurlarından biri, sorumsuz ve yetkisiz, diğer bir anlatımla sembolik ve temsili yetkilerle donatılmış bir devlet başkanının varlığıdır. Ancak Türkiye'de cumhurbaşkanı sadece sembolik ve temsili yetkilerle donatılmamıştır. Bu yetkilerin yanında yürütmeyi güçlendirme adına parlamenter sistemle bağdaşmayacak biçimde cumhurbaşkanına yasama, yürütme ve yargı alanlarında²⁶ geniş yetkiler verilmiştir. Dolayısıyla bizim sistemimizde cumhurbaşkanı yetkili olmakla birlikte sorumluluğu bulunmamaktadır.²⁷

24 DEMİR, “Yarı Başkanlık ...”, s.831.

25 Fevzi DEMİR, “Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye”, journal of Yaşar University, Özel Sayı (Armağan) İzmir 2013,s.831;http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/23-Fevzi-DEM%C4%B0R.pdf (Erişim:16.5.2014), s.832.

26 Örneğin, yargı alanında Anayasa Mahkemesinin 17 üyesinden 14'ünü (Ay.m.146), Danıştay üyelerinin ¼'ünü, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 4 üyesini (Ay.m.159) seçmek gibi önemli takdiri yetkilere sahiptir.

27 ÖZBUDUN, “Hükümet Sistemi...”, s.210;Hasan TUNÇ, “Türkiye Başkanlık Sistemi mi? Parlamenter Sistem mi?”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.283;Faruk BİLİR, “Hükümet Sistemleri Tartışmaları Bağlamında Hükümet Sistemimiz ve Partili Cumhurbaşkanlığı”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.305;Nur ULUŞAHİN “Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Siyasal Sistemimize Etkileri:Türkiye’de Hükümet Sisteminin Geçirdiği Dönüşüm ve Geleceğe Yönelik Beklentiler”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.325;Mehmet KAHRAMAN, “Hükümet Sistemi Tartışmaları Bağlamında Başkanlık Ya da Yarı-Başkanlık Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,

1982 Anayasası'nın getirdiği hükümet sistemi, Fransız literatüründen esinlenen bir terimle “zayıflatılmış parlamentarizm” (parlementarisme attenué) olarak da nitelendirilebilir.²⁸ Zira nitelik olarak ne tam olarak parlamenter sisteme, ne de yarı-başkanlık sistemine uygundur.

Cumhurbaşkanına parlamenter sistemdeki konumu ile bağdaşmayacak biçimde geniş yetkiler verilmesinin temelinde, 1982 Anayasasının geçici birinci maddesi uyarınca aynı Anayasanın halkoylaması sonucu kabul edildiğinin ilanı ile beraber halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı olan Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı sıfatını kazanacak olmasının önemli ölçüde etkili olduğu tartışmadan uzaktır.²⁹

Yarı başkanlık sistemi, cumhurbaşkanı ve sahip olduğu yetkiler aracılığıyla tanımlandığından, teorik temel özellikleri itibariyle bakıldığında Türkiye ile Fransa'daki sistemin birbirine benzer nitelik taşıdıkları gözlemlenmekle birlikte, aralarındaki temel farklılık Cumhurbaşkanının seçim şekline ilişkin idi. İşte temel özellikleri itibariyle birbirine benzer nitelik taşıyan Türkiye ve Fransa'daki siyasi sistemin temel farklılığı olan Türkiye Cumhurbaşkanı'nın seçim şeklinin de değiştirilerek halk tarafından seçilmesine olanak tanınması ve bu suretle Türkiye'deki kimi zaman tıkanan sistemdeki değişiminin sağlanması gerektiği ileri sürülmekte idi.

Mevcut Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi esnasında yaşanan siyasi ve yargısal krizin (367 krizi) neden olduğu 31.05.2007 kabul tarihli 5678 sayılı Kanun ile yapılan anayasa değişikliğinin ardından Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi usulü getirilmiştir. Bu düzenleme ile Fransa'da uygulanan ve yarı-başkanlık olarak adlandırılan sistem ile Türkiye'de uygulanan sistem arasındaki teorik temel farklılık ortadan kaldırılmış ve Türkiye yarı başkanlık sistemine doğru gitmeye başlamıştır.³⁰ Diğer anlatımla, söz konusu

Y.2012, C.9 S.18, s.453.

28 **ÖZBUDUN**, “Hükümet Sistemi...”, s.210.

29 **ULUŞAHİN**, “Cumhurbaşkanının...”, s.325.

30 **FENDOĞLU**, “Başkanlık Sistemi ...” s.19; Mevcut hükümet sistemimizin parlamenter sistemden gittikçe uzaklaşan, yarı başkanlık sistemine doğru kayan, 2014 yılında cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle birlikte, fiili olarak yarı başkanlık sistemine geçileceği yönündeki görüş için bkz. **BİLİR**, “Hükümet Sistemleri Tartışmaları...”, s.306vd; Anayasasının öngördüğü sistem ile 1958 Fransa Anayasasının öngördüğü sistem arasında belirgin bir fark kalmadığına, 2007 yılı anayasa değişikliği ile Türkiye'de yarı başkanlık sistemine geçildiği yönündeki görüş için bkz. **Bülent YAVUZ**, “2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, Y.2008, S.1-2, s.1189 vd; Doktrin de 2007

Anayasa değişikliğinin yapılmasının, Türkiye'deki hükümet sisteminin bir yarı başkanlık rejimine dönüştüğü tartışmasını da beraberinde getirdiği söylenebilir.³¹

21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum sonucunda Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi usulü benimsenmiştir. Böylelikle çift meşruluğa dayanmayan iki-başlı sistem yerine milletvekillerinin yanında Cumhurbaşkanının da halk tarafından seçildiği bir çift başlı meşruluk sisteminin geldiği söylenebilir.³²

**Peki böylelikle Türkiye artık parlamenter rejimi benimsemiş bir ülke olmaktan çıkmış ve tam anlamıyla yarı-başkanlık rejimini benimseyen bir ülke haline gelmiştir denilebilir mi?*

İşte yukarıda sorulan sorunun sağlıklı bir biçimde yanıtlanabilmesi bakımından, Cumhurbaşkanının seçimi, sahip olduğu yetkiler ve üstlendiği görevler bağlamında gerek Fransa ve gerek Türkiye'deki konumunun kıyaslamalı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

II. CUMHURBAŞKANININ SEÇİMİ

Cumhurbaşkanı, yürütme organını oluşturan unsurlardan biri olmakla birlikte, devletin temsili görevini de üstlenmesinden ötürü yürütme organı içerisinde ön plana çıkmaktadır. Fransa'da bu durum daha barizdir. 1958 Fransa Anayasasında başlangıç hükümlerinden hemen sonra anayasa cumhurbaşkanına ilişkin hükümlerle başlamakta ve bu hükümler 15 maddeyi kapsamaktadır. Anayasanın 5. ve 19.maddeleri arasındaki hükümler cumhurbaşkanına ilişkindir. Sonrasında hükümete (20-23.maddeler) dört madde ayrılırken, parlamentoya 10 madde (24-33.maddeler) ayrılmıştır. Bu şekli gösterge bile V.Cumhuriyet

değiştiği sonrası ortaya çıkan sistemin, devlet başkanının halk tarafından seçilmesi nedeniyle parlamenter sistem olmadığı, cumhurbaşkanının halihazırdaki yetkilerinin yarı başkanlık sistemindeki bir cumhurbaşkanı kadar (meclisi fesih, bakanlar kurulu gündemini hazırlayıp başkanlık etme gibi) yetkilere sahip olmaması nedeniyle yarı başkanlık sistemi de olmadığını savunanlar da vardır. Bu görüşe göre ülkemizde halihazırdaki sistem "başkanlı parlamenter sistem" olarak adlandırılabilir. Bu yöndeki görüş için bkz. **Levent GÖNENÇ**, "Türkiye'de Hükümet Sistemi Tartışmalarına Kısa Bir Bakış ve Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği", Nisan 2011, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13031389625.Turkiyede_Hukümet_SistemiTartismalarina_Kisa_Bir_Bakis_ve_Mevcut_Hukümet_Sisteminin_Niteliği.pdf (Erişim T.19.5.2014);

31 YOKUŞ, s.243.

32 ULUŞAHİN, "Cumhurbaşkanının...", s.327.

Anayasası'nın öncelik sıralamasını göstermek için yeterlidir.³³

Devletin başı sıfatıyla onu temsil etme gücüne muktedir bir kişilik olması hususunda tereddüt bulunmayan cumhurbaşkanının seçiminde de ülkeden ülkeye değişebilen özel şartlar benimsenmiştir. Nitekim çalışmamız içerisinde bu çerçevede, cumhurbaşkanını seçimi bakımından Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa arasında farklılıklar bulunup bulunmadığı hususunu inceleyeceğiz.

A. Seçilme Yeterliliği

Ülkelerin sahip oldukları sosyal ve siyasi özelliklerinden ötürü kendilerine has cumhurbaşkanı seçme sistemleri ve seçecekleri cumhurbaşkanlarında aradıkları kriterler mevcuttur. Ülkelerin seçtikleri cumhurbaşkanlarında ne gibi hususlara dikkat ettiklerini de gösteren bu kriterler ülkelerin içerisinde geçtiği siyasi süreçte edildiği tecrübelerle oluşmuştur. Bu bağlamda gerek Fransa'nın ve gerekse Türkiye'nin cumhurbaşkanı seçilecek kişide kendine has aradığı koşullar mevcuttur.

1982 Anayasası'nın 5678 Sayılı Kanun ile değişik 101. maddesine göre, cumhurbaşkanı seçilebilmek bakımından, *milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olma* şartının yanı sıra, *ilgilinin 40 yaşını doldurmuş olması* ve *yüksek öğrenim yapmış olması* şartı da aranmaktadır. Hemen belirtelim ki, Türkiye'de olduğu gibi, batı demokrasilerinde yüksek öğrenim yapmış olma şartını öngören başka bir Anayasa mevcut değildir.³⁴ Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği Fransa'da cumhurbaşkanlığı için yüksek öğrenim görme şartı yoktur.³⁵

Cumhurbaşkanının seçilme yeterliliği bakımından gerekli *yaş sınırı* ile ilgili olarak 1958 Fransız Anayasası'nda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.³⁶ Adaylık için gerekli olan koşullar

33 **Ercan EYÜBOĞLU**, "Fransa:Parlamentar Bir VI.Cumhuriyet'e Doğru", Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye, Ülkeler, Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz, Kalkedon Yayıncılık, Ocak 2014, s.134-135.

34 **Kemal GÖZLER**, Devlet Başkanları - Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, Mayıs 2001, s.57;**Kemal GÖZLER**, "Cumhurbaşkanının Seçimi:Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi", Terazi Hukuk Dergisi, Mayıs 2007, S.9, s.21.

35 Bunun yanı sıra ABD, Brezilya, Arjantin ve Hindistan'da da yüksek öğrenim görme şartı bulunmamaktadır. **Faruk BİLİR**, "Cumhurbaşkanı Seçilme Yeterliliği ve Yüksek Öğrenim Şartı", <http://www.ankarastrateji.org>, (Erişim T.19.5.2014)

36 **GÖZLER**, "Cumhurbaşkanının...", s.21.

organik yasa ile belirlenir.³⁷ Yasaya göre cumhurbaşkanlığına adaylık yaşı 23 iken, 2011 yılında yapılan değişiklikle 18 olarak belirlenmiştir.³⁸ Bununla birlikte Fransa'da cumhurbaşkanlığı seçimine aday olabilmek için askerlik hizmetini yerine getirmiş olmak da gereklidir.³⁹

1982 Anayasası'na göre cumhurbaşkanlığına meclis içinden veya dışından aday olabilmek için en az 20 milletvekilinin yazılı teklifi gerekmektedir. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler de ortak aday gösterebilir.⁴⁰

Fransa'da cumhurbaşkanı adayı olacak kişinin deniz aşırı topraklardan ya da 30 farklı idari birimden seçilmiş en az 500 resmi görevli tarafından desteklenmesi şarttır. Cumhurbaşkanı adayına destek veren 500 resmi görevlinin isimleri ve görevlerine ilişkin bilgileri içeren liste Anayasa Konseyi tarafından yayımlanır ve bu suretle adaylık süreci tamamlanmış olur.⁴¹ Bu koşul, cumhurbaşkanı adayının siyasette tanınırlığını sağlarken, aynı zamanda yerel anlamda güçlü desteğe sahip kişilerin seçimlere katılımının önünü açmaktadır. Bu nedenle Fransa'da birçok cumhurbaşkanının geçmişinde belediye başkanlığı gibi görevler bulunmaktadır.⁴²

B. Seçimi

1982 Anayasası'nın 10'uncu maddesinde 5678 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan evvel Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 7 yıl süreyle görev yapmak üzere seçilen cumhurbaşkanının, anılan kanuni değişiklikle birlikte doğrudan halk tarafından ve 5 yıl süreyle görev yapmak üzere seçilmesi prensibi benimsenmiştir.

37 *Organik yasa kavramı*, Anayasa tarafından düzenlenen önemli konularla ilgili olarak ve normal yasaların çıkartılması usullerinden farklı şartlara bağlanmış, normlar hiyerarşisinde Anayasa ile normal yasalar arasında yer alan düzenlemeleri ifade etmektedir. Fransa'da organik yasa, meclislerin üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile çıkartılabilir. Fransa'da organik yasalar Anayasa Konseyi'nin denetiminden geçirilir. Bu denetim zorunludur. **Haluk ALKAN**, *Karşılaştırmalı Siyaset Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri*, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul 2013, s.171.

38 **ALKAN**, s.171.

39 **YÜCEL**, s.346.

40 1982 Anayasası m.101 - (Değişik madde: 31/05/2007-5678 S.K./4.mad)

41 **YÜCEL**, s.346.

42 **ALKAN**, s.171-172.

Kendisini parlamenter sistem olarak konumlandıran ülkeler açısından cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, sistemi parlamenter sistemden uzaklaştırıp, yarı başkanlık sistemine doğru götüren önemli unsurlardan biridir. Hatta doktrinde yarı başkanlık rejimini, devlet başkanlarının doğrudan doğruya halk tarafından seçildiği parlamenter sistemler olarak tanımlayan yazarlar da mevcuttur.⁴³ Bu bağlamda, cumhurbaşkanının seçim şekli, ülkemizdeki siyasi sistemin hangi yöne doğru kanalize olduğu hakkında da fikir yürütülmesi noktasında yardımcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de 5678 sayılı Yasa ile değişiklik yapılmadan evvel sadece bir kez seçilebilen cumhurbaşkanlarının, anılan yasal düzenleme ile tekrar seçilebilmelerine de imkan tanınmıştır.

Fransa’da 1958 Anayasasının 6’ncı maddesinin, 6 Kasım 1962 tarihli Kanunla değiştirilmesinden evvelki şeklinde cumhurbaşkanı; parlamento üyeleri, il genel meclisi üyeleri, belediye meclisi üyeleri ve belediye başkanlarından (+muhtarlardan) oluşan bir topluluk tarafından seçilmekteydi.⁴⁴

1962 yılında 6. maddede yapılan kanuni değişiklikle Fransa’da cumhurbaşkanlarının doğrudan doğruya halk tarafından, genel oyla ve 7 yıllık bir süre için seçilmesi prensibi getirilmiştir.

Cumhurbaşkanının yürütme erkinin güçlü halkası haline gelmesi ve hükümetin politikasına yön vermesi, ancak Başbakan ve kabinesinin kendisi ile aynı siyasi yelpazeden geldiği zaman mümkün olabilmekteydi. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine 7, meclis seçimlerine 5 yılda bir gidilmesi, fiilen meclisteki çoğunluğun her an farklı olması ihtimalini bünyesinde barındırmaktaydı.⁴⁵ Bu nedenle yürürlükte olan 1958 tarihli Anayasa’nın 6.maddesinde 2000 yılında yeniden bir değişikliğe gidilmiştir. Böylece önceki düzenlemede 7 yıl olan görev süresi cohabitation dönemlerinin önüne geçmek için 5 yıla indirilmiştir⁴⁶.

Fransa Anayasasına göre cumhurbaşkanı, tek dereceli genel

43 GÖZLER, “Devlet Başkanları...” s.12.

44 GÖZLER, “Devlet Başkanları...” s.59.

45 ÖZÇER, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim T.9.5.2014).

46 YÜCEL, s.346; Görev süresinin 7 yıldan 5 yıla indirilmesi cumhurbaşkanının siyasi gücünü azaltan bir düzenlemedir. EYÜBOĞLU, s.140.

seçimle seçilmektedir.⁴⁷ 2000 yılında kabul edilen değişikliklerden biri de millet meclisi üyelerinin belirlenmesi için yapılan seçimlerin, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hemen arkasından yapılmasına ilişkindir.⁴⁸ Diğer bir anlatımla, cumhurbaşkanının görev süresinin 5 yıla indirilmesiyle birlikte cumhurbaşkanlığı ve millet meclisi üyelerinin seçimi aynı yıl ve 5 yıllık bir dönem için yapılmaya başlanmıştır.⁴⁹ Yarı başkanlık sisteminde muhtemel en mühim sorunun, cumhurbaşkanı ile başbakanın farklı siyasi görüşte olduğu cohabitation dönemlerinde yaşanacak hükümet istikrarsızlığı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁵⁰ Bu bağlamda, sürenin 5 yıla indirilmesiyle cohabitation (birlikte yaşama/varolma) dönemi ihtimali büyük ölçüde azaltmıştır.⁵¹

Fransa'da 2008 yılında yapılan reform ile Anayasanın 6.maddesinde yeniden değişikliğe gidilmiş ve aynı kişinin arka arkaya ikiden fazla kez seçilmesi imkânı ortadan kaldırılmıştır.⁵² 2008 öncesinde Anayasa'da cumhurbaşkanının kaç kez seçileceğine yönelik bir sınırlama bulunmamaktaydı. Bu durum Fransa cumhurbaşkanlarının siyasi işlevlerini güçlendirmekteydi. 2008 yılında iki dönem üst üste seçilme sınırının getirilmesi ile uzun

47 TBMM Araştırma Merkezi, Çeşitli Ülke Anayasalarında Seçimlere İlişkin Çeşitli Hükümler, Kasım 2011, Erişim T. 16.5.2014, http://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/secimlere_iliskin_hukumler.pdf

48 **Seda DUNBAY**, "23 Temmuz 2008 Tarihli Anayasa Reformu Işığında Fransa'daki Yarı Başkanlık Sistemi", Ankara Barosu Dergisi, 2012/3, s.303-304.

49 **Mustafa OKŞAR**, "Yarı-Başkanlık Hükümet Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme:Fransa ve Litvanya Modelleri", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.1,Y.2,S.7, Ekim 2011, s.341;**ÖZÇER**, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim T.9.5.2014);2007 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile milletvekili genel seçimlerinin farklı dönemlere gelmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu değişiklik ile meclisteki çoğunluk ile cumhurbaşkanının farklı siyasi partilerden gelmesi ihtimali de benimsenmiş oldu. Fransa'nın sakıncalı olarak görerek 2000 yılında terk ettiği sistemi kabul etmiş olduk. **Bülent YAVUZ**, "2007 Anayasa Değişikliği...", s.1197.

50 **KAHRAMAN**, s.452.

51 **ONAR**, s.99;**DUNBAY**, s.304;**OKŞAR**, s.342.

52 Adalet Bakanlığı, "Fransa Anayasası, M.6 (Erişim T.16.5.2014), <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/07-FRANSA%20169-208.pdf>

Avrupa Birliği uyum çalışmalarına yönelik olarak Ülkemizde yapılacak Anayasa değişikliklerine de ışık tutması bakımından, Avrupa Birliğine üye bazı ülkelerin orijinal anayasa metinleri; Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğüne kitap haline dönüştürülmesi amacıyla tercümesi yaptırılmış olup, Yayın İşleri Dairesi Başkanlığınca kitap haline getirilerek yayımlanmıştır. Mayıs 2011 tarihinde hazırlanan kitapta 11 ülkenin (Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz, İspanya) anayasaları bulunmaktadır. Geniş bilgi için bkz. <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/anayasalar.htm> (Erişim T.16.5.2014).

sürelî popüler cumhurbaşkanlarının sistemin genel gidişatına, işleyişine hakim olabilme ihtimali de kısıtlanmış oldu.⁵³

Gerek Türkiye’de⁵⁴ ve gerekse Fransa’da⁵⁵ cumhurbaşkanının seçimi noktasında iki türlü çoğunluk sistemi benimsenmiştir. Seçimlerin ilk turunda salt çoğunluk sistemi benimsenmiş iken, bunun sağlanamaması üzerine yapılacak ikinci turda basit çoğunluk sistemi benimsenmiştir. Başka bir ifadeyle, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, bir adayın seçilebilmesi için geçerli oyların salt çoğunluğunun oyunu alması gerekir. İlk turda hiçbir aday, geçerli oyların salt çoğunluğunun oyunu alamazsa, iki hafta gibi bir süre sonra ikinci tur oylama yapılır. İkinci tura, yalnızca birinci turda en çok oy almış iki aday katılır ve bu turda en çok oy alan aday cumhurbaşkanı seçilmiş olur.⁵⁶

C. Cumhurbaşkanlığı Seçilenin Partiyle İlişisinin Kesilmesi

1982 Anayasasının 101. maddesinin son fıkrasında “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer” kuralına yer verilmiştir. 1924 Anayasasında böyle bir hüküm yoktur. Bu hüküm ilk defa 1961 Anayasası ile sistemimize dahil oldu. Bu hükmün konuluş amacı olarak, 1950-1960 dönemindeki cumhurbaşkanının davranışları gösterilmiştir.⁵⁷

Devlet başkanının halk tarafından seçildiği başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinde başkanın bir partinin üyesi, hatta büyük olasılıkla söz konusu partinin lideri olması, sistemin doğası gereğidir. Partisiz bir cumhurbaşkanı adayının seçim kampanyasını örgütleyebilmesi, masraflarına katlanabilmesi oldukça zordur.⁵⁸ Başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinde, başkanın parti ile ilişkisinin kesileceğine ilişkin bir kurala yer verilmemektedir.⁵⁹

53 ALKAN, s.171.

54 1982 Anayasası, m.102.

55 Fransa Anayasası, m.7, Adalet Bakanlığı a.g.k.

56 ABD, Avusturya, Bulgaristan, Finlandiya, İrlanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, ülkelerindeki cumhurbaşkanı seçimlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Araştırma Merkezi, Çeşitli Ülke Anayasalarında Seçimlere İlişkin Çeşitli Hükümler, Kasım 2011, Erişim T. 16.5.2014, http://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/secimlere_iliskin_hukumler.pdf

57 ÖZBUDUN, “Cumhurbaşkanının Parti Üyeliği”, <http://www.hukumetsistemleri.org> (Erişim T.19.5.2014); BİLİR, “Hükümet Sistemleri Tartışmaları...”, s.307

58 Fransa’da cumhurbaşkanı adaylarının seçimlerde yapacakları harcamalara yasa ile üst limit konulmuştur. Seçimlerde % 5 ve daha fazla oy almış adayların harcamalarını belgelemeleri şartıyla bu masrafların % 47’si hazinece tekrar kendilerine ödenmektedir. ALKAN, s.172.

59 ÖZBUDUN, “Cumhurbaşkanının Parti...”; BİLİR, “Hükümet Sistemleri Tartışmaları...”, s.307

Fransa Anayasasında da cumhurbaşkanı seçilenin varsa partisi ile ilişkisinin kesileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

Türkiye'de 2007 anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk oylaması ile seçilecek olması durumu, demokrasinin üzerindeki etkin gücün siyasi partiler olması nedeniyle, cumhurbaşkanı aday olacak kişinin bir siyasi partinin desteğini almaksızın seçilemeyeceği sonucunu doğuracaktır. Seçilen cumhurbaşkanının, bir de ikinci dönem tekrardan seçilme arzusu içinde olması halinde, hem görevini tarafsız bir biçimde devam ettirmesi hem de ülkede etkin bir siyasi partinin desteğini alması zor gözükmektedir.⁶⁰

Cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçildiği parlamenter sistemlerde dahi, cumhurbaşkanının çoğunlukla siyasi parti üyesi ve siyaset geçmişi bulunan biri olduğu görülmektedir (Almanya, Polonya, İtalya, Macaristan). Siyasetin dışında birinin cumhurbaşkanı olarak seçilmesi çok istisnai şartların varlığı halinde mümkündür.⁶¹ Parti üyeliğinden gelsin ya da gelmesin, parti üyeliği ile ilişkisi yasal anlamda kesilsin ya da kesilmesin, arzu edilen cumhurbaşkanlarının görevlerini yerine getirirken tarafsız davranmasıdır. Zira cumhurbaşkanı, sistemin tıkanmaması adına kamu otoriteleri arasında çıkabilecek çatışmaları önlemek, devlet organlarının ahenkli bir biçimde çalışmasını sağlamak gibi devlet başkanı olması itibarıyla çok önemli yetkilere haizdir. Bu nedenle yürüttüğü görevin hassasiyetine uygun bir biçimde tarafsız olması da elzemdir.

III. CUMHURBAŞKANININ SORUMLULUĞU

A. Siyasi Sorumluluğu

Esas itibarıyla parlamenter rejimlerin ayırt edici özelliklerinden biri cumhurbaşkanlarının siyasi sorumluluğunun bulunmaması hususudur. Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler istisna tutulmak suretiyle, yürütme organına ait bütün işlemler cumhurbaşkanı ile başbakan ve ilgili bakanlarca da imzalanır ve bu kararlardan ötürü sorumluluk da başbakan ve bakanlara ait bulunmaktadır. İşte bu husus parlamenter rejimlerde *karşı imza kuralı* olarak adlandırılır.⁶² Yetki ile sorumluluğun bir arada bulunması kamu hukukunun temel ilkelerinden olduğundan;

60 Bülent YAVUZ, "2007 Anayasa Değişikliği...", s.1195

61 ÖZBUDUN, "Cumhurbaşkanının Parti ...".

62 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.235.

esasen bu kural ile yürütme yetkisinin, sorumluluğu bulunmayan cumhurbaşkanına değil, bakanlar kuruluna ait olduğu da teyit edilmektedir.⁶³

Karşı imza kuralı çerçevesinde, sorumluluk bakanlar kurulunda olduğu için parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanının, güvensizlik önergesi ile parlamento tarafından veya azil oylaması ile halk tarafından görevden alınmasına olanak verebilecek bir prosedür yoktur. Cumhurbaşkanının siyasi sorumsuzluğu ilkesinin tek sonucu, parlamento tarafından görevden alınmaması değildir. Bununla birlikte soru, gensoru, genel görüşme, meclis araştırması gibi parlamentonun sahip olduğu denetim araçları da cumhurbaşkanları hakkında uygulanamaz.⁶⁴

Nitekim gerek ülkemizde (Anayasa m.105)⁶⁵ ve gerekse Fransa'da (Anayasa m.19)⁶⁶ karşı imza kuralı benimsenmek suretiyle, cumhurbaşkanlarının tesis ettikleri işlemlerden ötürü siyasi sorumluluklarının bulunmadığı, sorumluluğun bakanlar kuruluna ait bulunduğu hususunda düzenlemeler getirilmiştir.

B. Cezai Sorumluluğu

Cezai sorumluluk, cumhurbaşkanının ceza hukuku kurallarını ihlal ettiği takdirde cezalandırılıp cezalandırılmayacağına ilişkindir.

63 ÖZBUDUN, "Türk Anayasa..."s.311.

64 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.83-85.

65 1982 Anayasasının 105.maddesinde "*Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur*" kuralına yer verilmiştir.

66 1958 Tarihli Fransa Anayasasının 19.maddesinde "*Cumhurbaşkanının 8'inci maddenin birinci fıkrası, 11, 12, 16, 18, 54 ve 61'inci maddelerde öngörülenler dışındaki işlemleri, Başbakan ve gerektiğinde ilgili bakanlar tarafından imzalanır*" kuralına yer verilmiştir. 1982 Türkiye Anayasasının aksine 1958 Fransa Anayasasında cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler sayma yoluyla belirlenmiştir:

8.maddede belirtilen *başbakanı atamak ve başbakanın teklifi ile bakanları atamak ve görevlerine son vermek*; 11'inci maddede belirtilen *meclisin teklifi ile belli yasa tasarılarını referanduma götürmek*, 12'inci maddede belirtilen *Millet Meclisini feshetme hakkı*, 16 ıncı maddede belirtilen *cumhuriyetin kurumları, ulusun bağımsızlığı, ülke bütünlüğü, uluslararası taahhütlerin yerine getirilmesi ağır ve yakın bir tehdit altındaysa ve anayasal güçlerin işleyişi kesintiye uğramış durumda ise, başbakana, meclis başkanlarına ve Anayasa Konseyi'ne danışıp ulusa bildiri yayınladıktan sonra gerekli gördüğü tedbirleri almak*, 18'inci maddede belirtilen *cumhurbaşkanının meclislere mesajlar gönderebilmesi*, 54'üncü madde uyarınca *uluslararası antlaşmaları ve 61'inci madde uyarınca yasaları anayasaya uygunluk denetiminden geçmek üzere Anayasa Konseyine gönderebilmesi* hususlarında karşı imzaya ihtiyaç duymamaktadır. Fransa Anayasası, m.8, 11, 12, 16, 54, 61. Adalet Bakanlığı a.g.k.

Parlamentar rejimlerde, cumhurbaşkanının siyasi sorumluluğunun bulunmamasının yanında cezai sorumluluğunun da bulunmadığı temel prensip olarak kabul edilmektedir.⁶⁷ Ancak bu ilke mutlak değildir. Cezai sorumluluğu bakımından, cumhurbaşkanının “göreviyle ilgili olmayan kişisel suçları” ile “göreviyle ilgili suçları” arasında ayırım yapılmaktadır.

Cumhurbaşkanının görev dışında işlediği suçlardan dolayı sorumlu olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Cumhurbaşkanının bu görevi dışındaki kişisel suçlarından dolayı sorumlu olduğunun ayrıca anayasalarda belirtilmesine gerek yoktur. Zira, cumhurbaşkanlarına tanınan sorumsuzluk ilkesinin geçerlilik alanı zaten, mahiyeti gereği, göreviyle ilgili eylem ve işlemleri içindir. Dolayısıyla cumhurbaşkanlarının da, görev ve yetkilerinin kullanılması dışında, fiillerinden dolayı ceza kanunlarına tabi olduğu açıktır. Cumhurbaşkanının ülke ceza kanununun hükümlerinden istisna tutulması yönünde ceza kanununda ayrıca ve açıkça bir kural bulunmadıkça, cumhurbaşkanı da, o ülkenin bir vatandaşı olarak, ülkenin ceza kanunlarına tabi olacaktır.⁶⁸

Gerek Türkiye ve gerekse Fransa Anayasaları'nda cumhurbaşkanının görevi ile ilgili olmayan kişisel suçlarından ötürü sorumlu tutulmayacağına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle yukarıda aktarılan prensip doğrultusunda, gerek Türkiye ve gerekse Fransa Cumhurbaşkanı'nın görev dışında işlemiş oldukları kişisel suçlarından sorumlu olacakları söylenebilir.

Cumhurbaşkanının göreviyle ilgili işlemiş olduğu suçlarla ilgili bölüme gelince, gerek Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (m.105) ve gerekse 1958 Fransa Anayasası (m.68), mutlak olmamakla birlikte kural olarak, cumhurbaşkanının cezai sorumsuzluğu bulunduğu hususunu kabul etmişlerdir. 1982 Anayasasında cezai sorumsuzluğun istisnası olarak “*vatana ihanet*”suçu kabul edilmiştir. Fransa'da cumhurbaşkanının yargılanabilmesi için, Türkiye'dekine benzer bir biçimde “*görevini sürdürmesiyle açıkça bağdaşmayacak şekilde görevlerini ihmal etmesi*” hali kriter olarak belirlenmiştir.⁶⁹

Cumhurbaşkanının vatana ihanet suçunu veya *görevini sürdürmesiyle açıkça bağdaşmayacak şekilde görevlerini ihmal*

67 ÖZBUDUN, “Türk Anayasa...”, s.317.

68 GÖZLER, “Devlet Başkanları...”, s.87.

69 DUNBAY, s.305;Fransa Anayasası, m.68, Adalet Bakanlığı a.g.k.

etmesi suçunu işlediği yönündeki bir suçlama iddiası ve bu iddianın kabulüne ilişkin olarak her iki anayasada da özel usuller benimsenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 105. maddesinin son fıkrasına göre, cumhurbaşkanı hakkında vatana ihanet suçunu işlediği yönündeki bir suçlama iddiası için, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az 1/3'ünün teklifi gerekmekte olup, bu iddianın kabul edilebilirliği için ise meclis üye tamsayısının en az 3/4'ünün kabulü gerekmektedir. Bu şekilde suçlu kabul edilen cumhurbaşkanının yargılaması, Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır.

Fransa Anayasası'na göre ise, cumhurbaşkanının görevini sürdürmesiyle açıkça bağdaşmayacak biçimde görevlerini ihmal etmesi durumunda 2007 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Parlamento tarafından cumhurbaşkanının görevden alınabilmesinin yolu açılmıştır. Yukarıda belirtilen suçun mevcudiyeti halinde kamaralardan (millet meclisi ve senato) biri tarafından üye tam sayısının 2/3 ile suçlanabilir. Parlamantonun diğer kanadının da 15 günlük süre içinde 2/3 oy çokluğu ile suçlamaya katılması halinde Parlamento, Yüksek Mahkeme adı altında bir oturum için toplanır. Millet Meclisi Başkanı Yüce Divana başkanlık eder. 2/3 oy çokluğu ile cumhurbaşkanı görevden alınabilir.⁷⁰

Fransa Anayasası'na göre cumhurbaşkanı görev süresince hiçbir Fransız hukuk mahkemesi ya da idari merci önünde tanıklık etmeye zorlanamaz, hiçbir hukuk davasına konu edilemez ya da suçlamalara, kovuşturma ya da soruşturmayla tabi tutulamaz.⁷¹

IV. CUMHURBAŞKANININ GÖREV VE YETKİLERİ

A. Genel Olarak

Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini kullanırken, tarafsız olarak hareket etmesi esastır. Zira Cumhurbaşkanının, devletin başı olmasından kaynaklanan çok çeşitli görev ve yetkileri vardır. Bu görev ve yetkileri kullanımını noktasında tarafsızlık vurgulanması gereken çok önemli bir unsurdur.

Cumhurbaşkanının devletin başı sıfatıyla sahip olduğu yetkilerden ilki *temsil yetkisidir*. Cumhurbaşkanı, devletin başı sıfatıyla devlet ile milletin birlik ve bütünlüğünü temsil eder. Nitekim 1982

70 ALKAN, s. 176;Fransa Anayasası, m.68, Adalet Bakanlığı a.g.k.

71 Fransa Anayasası, m.67, Adalet Bakanlığı a.g.k.

Anayasası'nın 104. maddesinde bu durum “Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder” şeklinde özetlenmiştir. Bilhassa dış ilişkiler bakımından cumhurbaşkanının devleti temsil yetkisi kanıksanmış bir durumu yansıtmaktadır.

Temsil yetkisinin yanı sıra cumhurbaşkanının anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu bir biçimde çalışmasını gözetim görev ve yetkisi de vardır. Nitekim 1982 Anayasası'nın 104. maddesi ile 1958 Fransız Anayasası'nın 5. maddesinde bu husus açıkça ifade edilmiştir.⁷²

Cumhurbaşkanı aynı zamanda tarafsız kimliğiyle, kamu iktidarları arasında yaşanabilecek çatışmaları önleyici ve onlar arasında denge unsuru olarak görev yapan bir hakem rolünü üstlenmektedir. 1958 Fransız Anayasası'nın 5. maddesinde, “Cumhurbaşkanının hakem konumuyla devlet organlarının düzenli çalışmasını ve devletin devamlılığını sağlayacağı” açıkça belirtilmiştir.

Bu anlamda, “Cumhurbaşkanı, ulusal bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün ve anlaşmalara saygı gösterilmesinin güvencesidir”. Anayasa koyucuyu bu yönde bir düzenlemeye götüren sebep, hiç şüphesiz 12 yılda 28 hükümet değiştiren ve bu süre içinde 310 gün hükümete kalan 1958 Anayasası öncesi IV. Cumhuriyetin anayasal kurumlarıydı.⁷³

Yukarıda aktarıldığı üzere cumhurbaşkanının devletin başı olmasından ötürü kendisine tanınan genel yetki ve görevleri bulunmaktadır. Ancak bu genel yetki ve görevler dışında, cumhurbaşkanının devletin yasama, yürütme ve yargı organları ile ilgili özel görev ve yetkilerinin olduğu hususlar da vardır. Esasen söz konusu yetkiler, cumhurbaşkanını sembolik olarak görev yürüten bir kamu görevlisi olmaktan çıkaran ve onu sistemin önemli bir figürü haline getiren yetkililerdir. Çalışmanın bu kısmında devletin organları bağlamında cumhurbaşkanının sahip olduğu yetkiler ve yerine getirmekle yükümlü olduğu görevler açıklanmaya çalışılacaktır.

72 Fransa Anayasasının 5.maddesinde “Cumhurbaşkanı Anayasaya saygı duyulmasını gözetir. Hakemlik yetkisine dayanarak, kamu güçlerinin düzenli çalışmasını sağladığı gibi devletin devamlılığını temin eder. Ulusal bağımsızlığın, ülkenin bütünlüğünün ve anlaşmalara saygının garantörüdür” kuralına yer verilmiştir. Adalet Bakanlığı a.g.k.

73 DEMİR, “Yarı Başkanlık ...”, s.836.

B. Cumhurbaşkanının Yasama ile İlgili Görev ve Yetkileri

Türkiye ve Fransa özelinde cumhurbaşkanının yasama organı ile ilgili görev ve yetkilerinin kıyaslanması bağlamında incelememize konu hususlar, *meclisi feshetme yetkisi, yasama organına ait düzenlemeleri onay veya geri gönderme yetkisi ile yayımlama yetkisi, söz konusu düzenlemelerle ilgili olarak referanduma başvurma yetkisidir.*

1. Meclisi Fesih Yetkisi

Fesih, cumhurbaşkanının parlamentonun görev süresini, yasama dönemi tamamlanmadan evvel sonlandırması şeklinde tanımlanabilir. Ancak cumhurbaşkanının hangi amaç ve nedenle olursa olsun, fesih yetkisini kullanması, bir sonraki dönemde cohabitation halinin yaşanmamasını garanti etmemekte olup; yetkinin kullanımı, cumhurbaşkanı ile başbakan ve onun destekçisi meclis arasındaki uyuşmazlıkların son çözüm merci olarak halkın hür iradesine bir başvuruyu vurgulamaktadır⁷⁴.

Halkın oyu ile seçilen cumhurbaşkanının, yine halkın oyu ile göreve gelen Meclisi feshedebilme yetkisine haiz olması klasik parlamenter rejimlerde rastlanılmayan bir olgudur. Hükümet sistemlerinin belirlenmesi konusunda, devlet başkanının meclisi feshetme yetkisinin belirleyici rol oynadığı açıktır⁷⁵.

Cumhurbaşkanının meclisi feshedebilme yetkisine haiz olması hususu, yarı başkanlık rejimi olarak ifade edilen karma sistemin önemli köşe taşlarından biridir. Zira, bu rejim tipinde yürütme organı sahip olduğu yetkilerle diğer organların bir adım önünde yer almakla birlikte, yürütme organının siyaseten sorumsuz unsuru cumhurbaşkanına, çalışmayı kabul etmediği bir meclisi feshedebilme yetkisinin de tanınması, yürütme organı içerisinde cumhurbaşkanının konumunun ne denli hassas bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Nitekim siyasi sistemi yarı başkanlık olarak nitelenen Fransa'da da cumhurbaşkanına parlamentoyu fesih yetkisi tanınmıştır. Bu nedenle, Fransa'daki cumhurbaşkanını (tabir uygunsuz) "*cumhuriyetçi düzen üstünde oturan bir kral*" olarak tanımlayanlar da vardır.⁷⁶ Fransa cumhurbaşkanının temsili ve

74 OKŞAR, s.346. Millet meclisini fesih yetkisi 1962, 1968, 1981, 1988 ve 1997 yıllarında olmak üzere beş defa kullanılmıştır. GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.133.

75 OKŞAR, s.344.

76 Türkkiye ATAÖV, Federasyon Başkanlık-Yarı Başkanlık, İstanbul, Destek Yayınevi, 2011,

güçlü yürütme yetkilerine sahip ve bunları birlikte kullanan bir otorite olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁷⁷

1958 tarihli V. Cumhuriyet Anayasası'nda, cumhurbaşkanının başbakan ve meclis başkanları ile görüştüğten sonra Millet Meclisini feshedebilme yetkisine haiz olduğu açık bir biçimde düzenlenmiştir.⁷⁸ Fransa Parlamentosu, Millet Meclisi ve Senatodan oluşur.⁷⁹ Cumhurbaşkanına tanınan fesih yetkisi Millet Meclisine ilişkindir. Hemen belirtmek gerekir ki; Millet Meclisinin feshi noktasında cumhurbaşkanı, başbakan ile meclis ve senato başkanları tarafından dile getirilen görüşlerle bağlı değildir. Söz konusu görüşler bilgilendirici ve tavsiye niteliği taşımaktadırlar. Dolayısıyla cumhurbaşkanı, ilgili makamların görüşünü almış olmasına rağmen, o görüşlerin aksi yönde tavır alabilir. Zira, cumhurbaşkanının parlamentoyu fesih yetkisi karşı imza kuralının istisnasını teşkil eden, başka ifadeyle cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği bir yetkidir.⁸⁰ Bu durum 1958 tarihli Fransız Anayasası'nın 19. maddesinde açık bir biçimde belirtilmiştir.

Devlet başkanına tanınan fesih yetkisi, aynı zamanda parlamenter sistemlerde görülen “yürütmenin istikrarsızlığı” sorununa da bir çözüm yolu olarak görülmüş ve genellikle sistemin uygulandığı ülkelerde benimsenmiştir.⁸¹ Cumhurbaşkanının hakemlik ile ilgili rolünü oynayabilmesindeki en temel kurumsal araçlardan birinin fesih yetkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁸²

Fransa'da Cumhurbaşkanı'nın Millet Meclisini fesih yetkisi bakımından üzerinde durulması gereken esaslı unsur, fesih yetkisinin kullanılması sırasında cumhurbaşkanının herhangi bir koşul veya nedenle bağlı olmamasıdır. Başka deyişle, cumhurbaşkanı anılan yetkisini kullanırken koşul ve neden ortaya koymak zorunda değildir.⁸³ Kendisine tanınan fesih yetkisi

s.183(DUNBAY, s.306).

77 ALKAN, s.171.

78 Fransa Anayasası, m.12, Adalet Bakanlığı a.g.k.

79 Fransa Anayasasının 24.maddesi “Parlamento, Millet Meclisi ve Senatodan oluşur. Azami 577 üyeden oluşan Millet Meclisinin üyeleri tek dereceli seçimle seçilirler. Azami 348 üyeden oluşan Senatodan üyeleri iki dereceli seçimle seçilir. Senato, ülkedeki yerel yönetimlerin temsilini sağlar. Fransa dışında yerleşmiş Fransız vatandaşları Millet Meclisinde ve Senatoda temsil edilirler.” kuralını içerir. Adalet Bakanlığı, “Fransa Anayasası”, Adalet Bakanlığı, a.g.k.

80 YÜCEL, s.347; OKŞAR, s.346.

81 DEMİR, “Yarı Başkanlık ...”, s.832.

82 EYÜBOĞLU, s.144.

83 Avusturya, Danimarka, Hollanda, İtalya, Portekiz, İrlanda, İzlanda Anayasaları devlet

sayesinde cumhurbaşkanı siyaseten anlaşılmadığı hükümetin meşruiyet temelini ortadan kaldırabilir. Yenilenen seçimlerde cumhurbaşkanına muhalif olan kanat meclis çoğunluğunu elde ederse siyasi kriz büyüebilir. Cumhurbaşkanı kamuoyunun nabzını iyi okuyarak, fesih yetkisini daha rahat çalışabileceği ve ülkenin kabul edeceği bir meclis bileşimi oluşturmak amacıyla kullanması pekala mümkündür.⁸⁴ *Ancak cumhurbaşkanının fesih yetkisini kullanamayacağı üç istisnai durum mevcuttur:*

1. *İlk istisna* 12. maddenin son fıkrasında düzenlenen, fesih sonucu yeniden oluşturulan parlamentonun 1 yıl süreyle feshedilememesi halidir. Bu kural fesih üzerine fesih olmaz ilkesi ile ifade edilmektedir.⁸⁵ Bu ilke, istikrarın korunması amacına yöneliktir. Aksi halde, cumhurbaşkanının, yasama organında kendi siyasi görüşü doğrultusunda çoğunluğun sağlanması dışında bir yola müsaade etmeyeceği gibi vahim bir durum ortaya çıkaracaktır ki, bu halin demokratik bir devlette kabul görmesi olası değildir.⁸⁶

2. Anayasanın 16. maddesi uyarınca ilan edilen olağanüstü hal dönemlerinde parlamentoyu feshetme yetkisine getirilen sınırlamadır.

3. *Son istisna ise*, Anayasanın 7. maddesi ile cumhurbaşkanlığı makamına vekalet halidir ki, cumhurbaşkanına vekalet eden kişiye parlamentoyu feshetme yetkisi tanınmamıştır.⁸⁷ Vekalet durumunda getirilen sınırlamayla, meşruiyetini birey olarak halktan almayan bir yöneticinin, çifte meşruluğu oluşturan diğer organın(meclisin) hukuki varlığına son vermesinin önü alınmıştır⁸⁸.

Türkiye'ye bakıldığında 1982 Anayasası'nda, cumhurbaşkanının parlamentoyu fesih yetkisine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte, 1982 Anayasası fesih ifadesi yerine "Seçimlerin Cumhurbaşkanlığı Tarafından Yenilenmesi" ifadesine yer vermiştir. Fesih ile seçimlerin yenilenmesi arasındaki fark, fesih

başkanlarına herhangi sebep sınırlaması belirtmeksizin fesih hakkını vermiştir. İngiliz Kraliçesinin fesih yetkisinin sebep unsuru bakımından sınırsız olduğu kabul edilmektedir. **GÖZLER**, "Devlet Başkanları...", s.125. Ancak unutulmaması gereken nokta, bu yetkilerin Fransa örneğinde de görüldüğü üzere sistemin tıkanıp döneminde ve hassas bir biçimde kullanıldığıdır.

84 **ALKAN**, s.172-173.

85 **GÖZLER**, "Devlet Başkanları...", s.124.

86 **OKŞAR**, s.347.

87 **YÜCEL**, s.348.

88 **OKŞAR**, s.347.

halinde fesih iradesinin ortaya konulması ile parlamentonun görevi bitmekle birlikte, seçimlerin yenilenmesi durumunda parlamento, seçim sonucu oluşacak yeni parlamentonun toplanmasına kadar görevine devam etmektedir.⁸⁹ 1958 Fransız Anayasası ile 1982 Anayasası arasındaki bu kavram farklılığının dışında, 1982 Anayasası'nda, 1958 Fransız Anayasası'nın aksine cumhurbaşkanının parlamentoyu feshedebilmesi hususundaki yetkisi sınırlandırılmıştır. 1982 Anayasası'nın 116. maddesinde⁹⁰ cumhurbaşkanı tarafından seçimlerin yenilenmesine ilişkin sebepler açıkça ifade edilmiştir. Cumhurbaşkanı maddede belirtilen beş durumdan birinin ortaya çıkması üzerine seçimlerin yenilenmesine karar verebilecektir. Bu sebepler şu şekilde özetlenebilir:

- 1.Yeni seçilen TBMM'de başkanlık divanı seçiminden itibaren 45 gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması,
- 2.Başbakanın istifası üzerine 45 gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması,
- 3.Yeni kurulan Bakanlar Kurulunun 110'uncu maddede belirtilen "göreve başlama" sırasındaki güvenoyunu alamamasından başlamak üzere 45 gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamamış ya da kurulmasına rağmen güvenoyu alamamış olması,
- 4.Başbakanın 111'inci madde uyarınca güven isteminin reddedilmesinden itibaren 45 gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamamış ve kurulmasına rağmen güvenoyu alamamış olması,
- 5.Bakanlar Kurulunun verilen gensoru önergesi neticesinde güvensizlik oyu ile düşürülmesinden itibaren 45 gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamamış ve kurulmasına rağmen güvenoyu alamamış olması.⁹¹

89 ÖZBUDUN, "Türk Anayasa...", s.338.

90 1982 Anayasasının 116. maddesi, "Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulmadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir." kuralını içermektedir.

91 **Kemal GÖZLER**, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın, Şubat 2012, s.177-178

Cumhurbaşkanı, yukarıda sayılan beş halden birinin varlığı halinde, seçimlerin yenilenmesine ilişkin yetkisini kullanabilecektir. Türkiye’de seçimlerin yenilenmesine karar vermeden evvel cumhurbaşkanı, tıpkı Fransa’da olduğu gibi meclis başkanına danışmak durumundadır. Ancak cumhurbaşkanı bu danışma neticesinde meclis başkanından alacağı görüşle bağlı olmayıp, seçimlerin yenilenip yenilenmeyeceği hususundaki kararı bizzat kendisi verecektir. Yürütmenin elinde bulunan söz konusu fesih yetkisi, parlamentoyu, hükümeti düşürürken daha dikkatli davranmaya iter ve bu sayede hükümetin istikrarını koruyan bir işlev görür⁹².

1982 Anayasası’nda cumhurbaşkanına seçimlerin yenilenmesine ilişkin tanınmış olan yetki takdiri bir yetkidir.⁹³ Seçimlerin yenilenmesine ilişkin anayasal şartlar oluşsa dahi, cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesi yönünde irade ortaya koyması zorunlu değildir. Ancak sistemin tıkandığı noktalarda, sistemin yeniden işlerlik kazanmasına yardımcı olmak gayesiyle verilmiş bulunan bu yetkinin kullanımı ile cumhurbaşkanı, hükümet bunalımları dönemlerinde kriz çözücü mekanizmaları da harekete geçirebilecektir.⁹⁴

2. Cumhurbaşkanının Kanunları Geri Gönderme Yetkisi ile Onay ve Yayımlama Yetkisi

Kanunlar yürürlüğe girmeden önce cumhurbaşkanına sunulur. Kanunları meclise geri gönderme yetkisi, kanun yapımı aşamasına cumhurbaşkanının da katılmasına imkan veren bir yetkidir. Bu anlamda geri gönderme yetkisi, kanunların yürürlüğe girmesinden evvel kendisine sunulması sonucu, kanun yapımı aşamasına cumhurbaşkanının da katılmasına imkan veren geri gönderme yetkisi, cumhurbaşkanının yasama organı tarafından kabul edilmiş bir kanunu belli bir süre içinde tekrar görüşülmek üzere parlamentoya iade edebilmesi şeklinde tanımlanabilir. Söz konusu yasanın parlamentoya geri gönderilmesi üzerine, kendisine iade edilen yasayı tekrar cumhurbaşkanına göndermesi hususunda; parlamentonun, kanunu bu kez nitelikli bir çoğunlukla (2/3, 3/5, 3/4 gibi) kabul etmesi şartı varsa *güçleştirici vetodan*, nitelikli bir

92 **Bülent TANÖR/Necmi YÜZBAŞIOĞLU**, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul- Aralık 2006, s.320.

93 **GÖZLER**, “Türk Anayasa...” s.178.

94 **N. Kemal ÖZTÜRK**, “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Geleneği ve 1982 Anayasasındaki Düzenlemenin Parlamenter Sistemle Uyumu”, Amme İdaresi Dergisi, C.25, S.1, Mart 1992, s.88.

çoğunluk aranmaksızın ikinci görüşmede de aynı çoğunlukla kabul etmesi mümkün görülmüş ise *geciktirici vetodan* söz edilir.⁹⁵

Parlamento cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilen kanun çalışmasını ikinci görüşmesinde basit çoğunlukla kabul ettiği takdirde, kanun cumhurbaşkanına tekrar sunulur. Artık cumhurbaşkanı aynı kanunu ikinci defa geri gönderemez. Gerek 1958 Fransız Anayasası'nın 10. maddesinde⁹⁶ ve gerekse 1982 Anayasası'nın 89. maddesinde cumhurbaşkanına kanunu parlamentoya geri gönderme yetkisi tanınmıştır.⁹⁷

1958 Fransız Anayasası'nın 10. maddesine göre cumhurbaşkanı 15 gün içinde, parlamento tarafından kabul edilen bir kanunun yeniden görüşülmesini isteme hakkına sahiptir. Parlamento, geri gönderilen kanunu tekrar basit çoğunlukla kabul ederse, Cumhurbaşkanı bu kanunu 15 gün içinde yayınlamak zorundadır. Cumhurbaşkanı bu şekilde kabul edilmiş bir kanunu ikinci kez parlamentoya geri gönderemez.

1982 Anayasası'nın 89. maddesine göre de, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen kanunu Cumhurbaşkanı 15 gün içinde bir kez daha görüşülmek üzere Meclise geri gönderebilir. Cumhurbaşkanının geri gönderdiği kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi herhangi değişiklik yapmaksızın aynen kabul ederse, bu takdirde cumhurbaşkanı bu kanunu 15 gün içerisinde yayımlamak zorundadır.

Dolayısıyla, gerek Fransa ve gerekse Türkiye açısından, cumhurbaşkanının iade ettiği yasayı meclisin yeniden kabul edebilmesi için nitelikli bir çoğunluk aranmadığından, söz konusu

95 **GÖZLER**, "Devlet Başkanları...", s.149-150.

96 Fransa Anayasasının 10.maddesinde "Cumhurbaşkanı, kesin olarak kabul edilmiş olan yasaları, Hükümete sunulmalarını takip eden onbeş gün içinde ilân eder. Bu sürenin bitmesinden önce, yasanın ya da bazı maddelerinin yeniden müzakere edilmesini Parlamentodan isteyebilir. Bu yeniden müzakere istemi reddolunamaz" kuralına yer verilmiştir. Adalet Bakanlığı, a.g.k.

97 1982 Anayasasının 89.maddesinde "Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar. Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir" kuralına yer verilmiştir.

veto yetkisi, *geciktirici veto* niteliğindedir.⁹⁸

Kanunların geri gönderilmesi hususunda Türkiye ve Fransa Anayasaları benzer metinleri içermekle birlikte aralarındaki temel farklılık; Fransa Cumhurbaşkanı'nın, geri gönderme yetkisini karşı imza prensibi çerçevesinde kullanmakta olduğu hususudur. Zira Fransa Anayasasının 19. maddesinde, cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanabileceği yetkiler arasında geri gönderme yetkisine yer verilmemiştir. Ülkemizde ise, cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanabileceği yetkiler hususunda anayasada bir belirleme olmadığından, bu yetkinin cumhurbaşkanı tarafından tek başına kullanılıp kullanılmayacağı tartışmalı olmakla birlikte uygulamada cumhurbaşkanı'nın bu yetkisini tek başına kullandığı görülmektedir.⁹⁹

3. Referanduma Başvurma Yetkisi

1958 Fransız Anayasasına göre, cumhurbaşkanı, hükümetin parlamentonun toplantıda olduğu süre zarfında yapacağı ya da her iki meclisin ortaklaşa yapacakları teklif üzerine, kamu mercilerinin teşkilatlandırılması, kamunun sosyal, ekonomik ve siyasi reform, kamu hizmetlerine ilişkin yasa tasarılarını, kurumların işleyişi üzerinde etki yapabilecek bir antlaşmanın onaylanması ile ilgili yasa tasarılarını referanduma sunma yetkisine sahiptir. Ancak Cumhurbaşkanı söz konusu önerilere uymak zorunda olmadığı gibi, belirtilen şekildeki bir kanun tasarısını tek başına da referanduma sunma yetkisini haizdir.¹⁰⁰

Referandum yetkisi cumhurbaşkanı'nı güçlü kılan yetkilerden biridir. Tek başına kullanabileceği yetkilerden biri olması nedeniyle, ülke düzeyinde genel siyasette söz sahibi olmasına hizmet edebilecek bir araçtır.¹⁰¹ Söz konusu yetki cumhurbaşkanı'nın parlamento çalışmalarını, popüler desteği arkasına alarak işlevsiz kılmasına imkan sunduğu gibi, ülkede politikayı belirleyen aktör olma rolünü de güçlendirmektedir.¹⁰²

1982 Anayasası'nda ise, cumhurbaşkanı'na anayasa değişiklikleri dışında herhangi bir kanun tasarısını referanduma sunma yetkisi

98 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.150;YÜCEL, s.350.

99 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.150

100 Fransa Anayasası, m.11, Adalet Bakanlığı, a.g.k.;ALKAN, s.173.

101 YÜCEL, s.351.

102 ALKAN, s.173-173.

tanınmamıştır.

1958 Fransız Anayasası'nın 89. maddesi ile cumhurbaşkanına anayasa değişikliği sürecinde de referanduma gitme yetkisi verilmiştir. Ancak anayasa değişikliklerine ilişkin hükümetin yasa tasarılarını, karşı imza kuralı işletilmeksizin tek başına referanduma götürme yetkisi bulunmamaktadır(1958 Ay.m.19).¹⁰³ Söz konusu düzenlemeye paralel bir kural 1982 Anayasası'nın 175. maddesinde de mevcuttur.¹⁰⁴ Dolayısıyla Türkiye'de, cumhurbaşkanına yasa tasarıları bakımından verilmemiş olan referanduma sunma yetkisi, sadece anayasa değişiklikleri bakımından tanınmıştır.

C. Cumhurbaşkanının Yürütme ile İlgili Görev ve Yetkileri

Türkiye ve Fransa özelinde cumhurbaşkanının yürütme organı ile ilgili görev ve yetkilerinin kıyaslanması bağlamında incelememize konu hususlar, *başbakan ile bakanları atamak ve azletmek, bakanlar kuruluna başkanlık etmek, bazı üst düzey kamu görevlilerini atamak, düzenleyici işlemler yapmak ve cumhurbaşkanının olağanüstü dönemlerdeki görev ve yetkilerine* ilişkindir.

1. Başbakan ile Bakanları Atamak ve Azletmek Yetkisi

Parlamentar rejime uygun bir biçimde gerek Türkiye'de ve

103 Fransa Anayasasının 89.maddesinde "Anayasayı değiştirme girişiminde bulunma yetkisi Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı ve Parlamento üyelerine aittir. Değiştirme tasarısı ya da teklifi 42'nci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen mühlet içinde görüşülmeli ve her iki Meclis tarafından de aynı hükümlerle kabul edilmelidir. Değişiklik, referandumla onaylandıktan sonra kesinlik kazanır. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı, değişiklik tasarısını Kongre iki Meclis halinde toplantıya çağrılan parlamentoya sunmaya karar verirse bu tasarısı referanduma sunulmaz; bu takdirde, değişiklik tasarısının onaylanması, Kongrede kullanılan oyların beşte üçünün çoğunluğu ile mümkündür. Kongrenin Başkanlık Divanı, Millet Meclisinin Başkanlık Divanıdır. Ülkenin bütünlüğüne zarar verecek hiçbir değişiklik usulüne girilemez ve böyle bir usul sürdürülemez. Hükümetin Cumhuriyet niteliği değişiklik konusu yapılamaz" kuralına yer verilmiştir. Fransa Anayasası, Adalet Bakanlığı a.g.k.

104 1982 Anayasasının 175.maddesinde "... Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.

Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmi Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmi Gazetede yayımlanır..." kuralına yer verilmiştir.

gerekse Fransa'da, başbakanı atama konusundaki takdir yetkisi doğrudan doğruya cumhurbaşkanına tanınmıştır. Cumhurbaşkanının başbakan olarak atayacağı kişiyi belirlemesi sırasında, onun takdir yetkisini sınırlayacak herhangi bir hukuki kural bulunmamakla birlikte¹⁰⁵, pratikte bu durumun pek de öyle olmadığı açıktır. Şöyle ki; 1982 Anayasası'nın 110. maddesinde ve 1958 tarihli Fransız Anayasasının 49. maddesinde, başbakan olarak atanacak kişi tarafından kurulacak hükümetin programını meclis önünde okuması suretiyle, meclisten güvenoyu alması prensibi getirilmiştir. Bu itibarla, cumhurbaşkanının başbakan olarak atayacağı kişinin güvenoyu alabilecek meclis desteğini arkasında bulundurması gerektiği tartışılmaz bir realitedir. Bu gerçeği göz ardı ederek yapılacak bir başbakan atamasına bağlı olarak, güvenoyu alınamaması sonucu oluşacak hükümet krizi, bizzat cumhurbaşkanının kendisini tartışılır hale getirebilecektir. Bu nedenle, cumhurbaşkanının başbakanı atama noktasında sınırsız bir takdir yetkisine sahip olduğunu söylemek imkansız olup, esasında siyaseten sınırlı bir yetkidir¹⁰⁶. Nitekim Türkiye'de, cumhurbaşkanlarının hükümeti kurmak üzere başbakanı atamalarında da bu hususa azami özen gösterdiklerine şahit olunmaktadır. Ancak Fransa'da durumun biraz daha farklı cereyan ettiğini söylemek yanlış olmaz.

1958 Fransız Anayasası'na göre, başbakan, hükümetin sorumluluğu gereği Millet Meclisi önünde güven oylamasına ancak yine cumhurbaşkanının başkanlık ettiği bakanlar kurulunda görüştüktan sonra başvurabilir.¹⁰⁷ Fransız Anayasası'na göre, hükümetin meclis önünde kendi programını sunması ve güvenoyuna başvurulması bir zorunluluk olarak belirtilmemiştir.¹⁰⁸ Bu aşamada meclisin güvenoyuna başvurulup başvurulmayacağı hususu başbakanın inisiyatifine bırakılmıştır.¹⁰⁹ Bilhassa, cumhurbaşkanı ile parlamento çoğunluğunun siyasi açıdan birbiriyle uyumlu görüşlere sahip olduğu, diğer bir anlatımla, parlamento çoğunluğunun cumhurbaşkanını desteklediği dönemlerde, cumhurbaşkanı tarafından atanan başbakanlar, anayasa hükmünü

105 GÖZLER, „Devlet Başkanları...“, s.169.

106 ÖZBUDUN, „Hükümet Sistemi...“, s.211.

107 EYÜBOĞLU, s.150.

108 Fransa Anayasasının 49.maddesinde *“Başbakan, Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra, bir Hükümet programı veya gerektiğinde genel politika ile ilgili bir beyannamesi dolayısıyla Millet Meclisi önünde Hükümetin sorumluluğu konusunu ortaya atabilir”* kuralına yer verilmiş olup, Türkiye'deki durumun aksine güvenoyu başvurma ihtiyari bırakılmıştır.

109 ALKAN, s.181.

parlamentodan güvenoyu istememe yolunda yorumlamakta ve istememektedirler.¹¹⁰ Esasen belirtilen dönemlerde, hükümetin meşruiyetini cumhurbaşkanının başbakanı ataması işleminden aldığı söylemek de mümkündür. Hatta bu durum, Fransa'da cumhurbaşkanının sahip olduğu yetkiler bağlamında sistemin en hassas ögesi olduğunu, sistemin cumhurbaşkanı etrafında şekillendiğini de bir kez daha teyit etmektedir.

Cumhurbaşkanı ile parlamento çoğunluğunun uyumsuz olduğu dönemlerde, yani parlamento çoğunluğunun cumhurbaşkanını desteklemediği dönemlerde (=cohabitation)¹¹¹ atanan başbakanlar tarafından kurulan hükümetler parlamentodan güvenoyu alma yoluna gitmektedirler. Dolayısıyla cohabitation dönemlerinde hükümetlerin, anayasa hükmüne uygun olarak parlamentodan güvenoyu alma yoluna gitmelerinden ötürü, hükümetlerin bu dönemlerde meşruiyetlerini parlamentodan aldıklarını söylemek de mümkündür.¹¹² Hatta aynı siyasi yelpazeden gelseler bile ülke politikasında cumhurbaşkanı ile anlaşmazlık yaşayan başbakanlar benzer bir amaçla, konumlarını güçlendirmek için (şayet desteklendiklerini düşünüyorlarsa) meclisin güvenoyuna başvurabilmektedir.¹¹³ Hemen belirtelim ki, hem 1982 Anayasasında hem de 1958 Fransa Anayasasında başbakanın güven oylamasına başvurması durumunda, güvenoyu için basit çoğunluk yeterlidir. Katılan milletvekillerinin yarısından bir fazlasının olumlu oy kullanması, hükümetin güven oyunu aldığı anlamına gelir. Her iki anayasada gensoru ile hükümetin düşürülmesi ise ancak nitelikli çoğunlukla (salt çoğunluk) ile mümkündür.

110 **Musa SAĞLAM/Ramazan ŞENGÜL**, "Fransa'da Hükümet Orkestrasının Şefi Cumhurbaşkanı mı Başbakan mı?", Amme İdaresi Dergisi, C.34, S.4, Aralık 2001, s.41.

111 *Cohabitation (birlikte yaşama)*, kavramı yarı başkanlık sistemine has bir kavramdır. Cumhurbaşkanı ile millet meclisi çoğunluğunun farklı siyasi partilere dayanmasına rağmen göreve devam edebilmesi halini ifade etmektedir. **İhsan KAMALAK**, "Türk Siyasal Sistemine (Yarı) Başkanlık Sisteminin İthalinin Sonuçları Üzerine Bir Deneme" Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye, Ülkeler, Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz, Kalkedon Yayıncılık, Ocak 2014, s.372. Birlikte yaşama dönemini ilk kez Mitterrand 1986 yılında başlattı ve bir nevi muhalefetin başı rolünü üstlendi. Bu dönemde hükümet ise Cumhurbaşkanının desteğinden yoksundur ve zor bir konumda yer alır. Fransız siyasi tarihinde, birincisi 1986-1988 arasında François Mitterrand Cumhurbaşkanı ve Jacques Chirac Başbakan iken, ikincisi 1993-1995 arasında yine François Mitterrand'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde Edouard Balladur Başbakan iken ve son olarak 1997-2002 arasında Chirac'ın birinci Cumhurbaşkanlığı döneminde Lionel Jospin hükümetiyle olmak üzere üç farklı dönemde cohabitation (birlikte yaşama) süreci yaşanmak durumunda kalmıştır. **ÖZÇER**, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim T.09.05.2014)

112 **SAĞLAM/ŞENGÜL**, s.41.

113 **ALKAN**, s.181.

Başbakanı atamak noktasında herhangi bir hukuki kural ile sınırlanmamış olan takdir yetkisine sahip olan cumhurbaşkanlarının, *başbakanı azletmek* noktasında yetkileri bulunmamaktadır. Esasen, klasik parlamenter rejim açısından bakıldığında, yürütme yapısının siyasi sorumluluğunu taşıyan başbakanın, siyaseten sorumsuz olan cumhurbaşkanı tarafından azledilememesi sorumluluk yetki ikileminde doğru bir yaklaşımdır. Başka deyişle, sorumluluk yoksa yetki de olmamalıdır. Yürütme organının siyasi sorumluluğunu taşıyan başbakanının cumhurbaşkanı tarafından azledilememesi gerekir. Nitekim, hem Türkiye’de, hem de Fransa’da cumhurbaşkanlarına, başbakanı azletme yetkisi tanınmamıştır. Yalnızca Fransa’da başbakanın istifasını sunmasına bağlı olarak, cumhurbaşkanının başbakanın görevine son verme yetkisine haiz olduğu hususu anayasada düzenlenmiştir.

Fransa Anayasasının 8.maddesinde yer alan “*cumhurbaşkanı başbakanı tayin eder, onu ancak hükümetin istifa etmesi halinde görevinden uzaklaştırabilir*” hükmü, başkanın, atadığı başbakanı kendiliğinden görevden alamayacağı anlamını taşımaktadır.¹¹⁴

Hükümetin üyesi olan bakanlarla ilgili duruma gelince, parlamenter rejimlerde esas itibariyle *bakanların atanması ve azledilmesi* hususunda cumhurbaşkanı tek başına yetkili kılınmamıştır. Karşı imza kuralına uygun bir biçimde bakanlar, başbakanın önerisi üzerine cumhurbaşkanınca atanırlar veya görevden alınırlar. Hükümetin belirlenmesinde cumhurbaşkanı ve başbakan ortak yetki kullanmaktadır. Nitekim 1982 Anayasası’nın 109. maddesi ve 1958 Fransız Anayasası’nın 8. maddesinde de, bu durum açıkça kurala bağlanmıştır.¹¹⁵

Fransa özelinde şunu belirtmek gerekir ki; cumhurbaşkanının, parlamentonun çoğunluğu tarafından desteklediği dönemler ile parlamento çoğunluğu ile cumhurbaşkanının siyasi açıdan birbiriyle uyumlu olmadığı (=cohabitation) dönemlerde bakanları atamak hususundaki etkinliği, tıpkı başbakanı atamak hususundaki etkinliği ile paralel bir seyir izlemektedir. Buna göre cumhurbaşkanı, parlamento çoğunluğunun desteğini arkasına aldığı dönemlerde bakan atama noktasında daha etkin iken, parlamento çoğunluğu ile siyasi açıdan uyumlu olmadığı dönemlerde, kendisine anayasa ile çizilen sınırların dışına çıkmamaktadır.¹¹⁶

114 DEMİR, s.836.

115 Fransa Anayasası, m.8, Adalet Bakanlığı a.g.k.

116 SAĞLAM/ŞENGÜL, s.40

Görüldüğü gibi, Fransa'da uygulanan yarı başkanlık sisteminde Cumhurbaşkanı Anayasadan kaynaklanan yetkileriyle çok güçlü bir konumda bulunmaktadır. Bununla beraber Cumhurbaşkanının güçlü oluşunun Anayasadan kaynaklanması yetmemekte, parlamentonun siyasi oluşumu ile partilerin yapısı da cumhurbaşkanının konumunu yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Nitekim, 1962 değişikliklerinden sonra 1986 yılına değin Cumhurbaşkanının çok güçlü olduğunu görüyoruz. Zira, bu tarihe kadar parlamento çoğunluğuna Cumhurbaşkanı hakimdir ve Başbakan da onun yardımcısı pozisyonundadır.¹¹⁷

2. Bakanlar Kuruluna Başkanlık Yapma Yetkisi

Parlamente sistemlerde, bakanlar kuruluna başkanlık yapma yetkisi başbakana ait olmakla birlikte, bu hususta istisnai düzenlemeler içeren ülke anayasaları da mevcuttur.

Türkiye'de bakanlar kuruluna başkanlık yapma yetkisi başbakana tanınmış olmakla birlikte, 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde "gerekli gördüğü" hallerde cumhurbaşkanının da bakanlar kuruluna başkanlık etmek ve başkanlığında bakanlar kurulunu toplantıya çağırma yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir. Bugüne kadar ki uygulama da bu yöndedir. Bu maddede belirtilen "gerekli gördüğü" ifadesi son derece muğlak ve sınırları belli olmayan bir ifadedir. Bu madde uyarınca tanınan yetkiyi sonuna kadar kullanacak ve bakanlar kuruluna her seferinde başkanlık edecek olan, farklı bir siyasi yelpazedeki gelen ya da gelmeyen bir cumhurbaşkanının sistemde tikanıklığa yol açması kaçınılmazdır.

Fransa'da ise durum biraz daha farklılık arz etmektedir. 1958 Fransız Anayasası'na göre, bakanlar kuruluna başkanlık yapma yetkisi cumhurbaşkanına aittir.¹¹⁸ Türkiye'dekinin aksine Fransa'da cumhurbaşkanının bakanlar kuruluna başkanlık yapma yetkisi istisnai olmayıp, cumhurbaşkanı her zaman bakanlar kurulunun başkanıdır. Sembolik bir yetki söz konusu olmayıp, anayasal olarak bu hüküm cumhurbaşkanının yer almadığı bir bakanlar kurulu toplantısını karar alamaz bir organa çevirmektedir.¹¹⁹ Öyle ki, Bakanlar Kurulu'nun gündemini belirlemek ve toplantıya çağırma yetkisi cumhurbaşkanına aittir. Dolayısıyla cumhurbaşkanı, bakanlar kuruluna klasik bir protokol

117 DEMİR, s.837.

118 Fransa Anayasası, m.9, Adalet Bakanlığı a.g.k.

119 ALKAN, s.175

kuralının ifası için katılmamakta, bakanlar kurulunda bizzat aktif rol oynamaktadır.¹²⁰

Fransa'da başbakanın bakanlar kuruluna başkanlık etme yetkisi *istisnai* bir yetkidir. 1958 Fransız Anayasası'na göre başbakan, açıkça bir görevlendirme olması halinde daha önceden belirlenmiş bir gündem dahilinde olmak kaydıyla, istisnai şekilde ve vekaleten bakanlar kuruluna başkanlık etme yetkisine sahiptir.¹²¹ Cumhurbaşkanının hükümeti belirleme insiyatifi ile birlikte değerlendirildiğinde bu yetki, başbakanı cumhurbaşkanına bağımlı hale getirmektedir.¹²²

Kanımızca bakanlar kuruluna başkanlık yapma yetkisinin cumhurbaşkanına tanınmış olması, Fransa'daki sistemin parlamenter sistemden ayrı bir nitelik taşıdığını açıkça ortaya koyan önemli unsurlardan biridir. Zira bu sayede devlet başkanı ve hükümetin başkanı sıfatları cumhurbaşkanında birleşmekte, bu durum cumhurbaşkanını en önemli aktör haline getirmektedir. Bu durumun yarı başkanlık sisteminin en belirgin özelliklerinden biri olduğu söylenebilir.

3. Üst Düzey Kamu Görevlilerini Atama Yetkisi

Cumhurbaşkanını siyasi sisteme yön veren önemli bir unsur haline getiren yetkilerinden biri de kamuda görev yapacak üst düzey görevlileri saptamaya ilişkindir. Bu yetkinin kullanımı esnasında cumhurbaşkanının tek başına veya karşı imza kuralına göre hareket etmesine bağlı olarak sistem içerisinde etkisi bariz bir biçimde kendisini gösterir.

Fransa'da, 1958 Anayasası'na göre, devletin sivil ve askeri görevlerine atama yapma yetkisi cumhurbaşkanına aittir.¹²³ Cumhurbaşkanı, söz konusu atama yetkisini, Anayasanın 19. maddesi uyarınca karşı imza kuralı çerçevesinde kullanmaktadır. Örneğin Danıştay üyeleri, Sayıştay üyeleri, büyükelçi ve valiler, rektörler, general rütbesindeki subaylar, merkezi idare yöneticileri bu şekilde atanırlar.

Türkiye'de 1982 Türk Anayasası'nın 104. maddesine göre,

120 SAĞLAM/ŞENGÜL, s.42

121 Fransa Anayasası, m.21, Adalet Bakanlığı a.g.k.

122 ALKAN, s.179.

123 Fransa Anayasası, m.13, Adalet Bakanlığı a.g.k.

yabancı devletlere elçi atamak, Genelkurmay Başkanını atamak, YÖK üyelerini atamak ve üniversite rektörlerini seçmek yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir. Cumhurbaşkanı, elçi atamak yetkisini Dışişleri Bakanı'nın teklifi Bakanlar Kurulu'nun kararı üzerine; Genelkurmay Başkanı atama yetkisini, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine kullanmaktadır. YÖK üyeleri ile üniversite rektörleri bakımından durum tartışmalı olmakla birlikte, uygulamada bu atama yetkisini Cumhurbaşkanı tek başına kullanmaktadır.¹²⁴

Cumhurbaşkanının silahlı kuvvetlerin komutanı olması, parlamenter sistemlerin öteden beri benimsediği simgesel bir ilke olup, Fransa Anayasası'na göre silahlı kuvvetlere komutanlık etme görevi de cumhurbaşkanındadır.¹²⁵ Benzer hüküm 1982 Anayasasında da mevcuttur. Anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek görevi cumhurbaşkanına aittir.¹²⁶

4. Düzenleyici İşlemler Yapma Yetkisi

Genel itibariyle parlamenter rejimlerde, sistemin yetkili ve sorumlu olmayan unsuru olması nedeniyle cumhurbaşkanının düzenleyici işlemler yapma yetkisi bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu'nca tesis edilen işlemleri imzalamak yetkisine sahip olup; düzenleyici işlemler bağlamında düşünüldüğünde ise cumhurbaşkanının ilgili olduğu düzenleyici işlem türünün kararnamelerden öteye geçmediği söylenebilir. Söz konusu kararnameler bizzat cumhurbaşkanı tarafından tesis edilmemekte, bakanlar kurulunca kabul edildikten sonra cumhurbaşkanının imzası ile yürürlüğe konulmaktadır. Başka bir ifadeyle, klasik parlamenter rejim açısından cumhurbaşkanının özerk bir biçimde düzenleyici işlem yapabilme yetkisine sahip olmadığını söylemek yanlış olmamakla birlikte, bu hususta ülkemizde önemli bir istisnai düzenleme mevcuttur.

1982 Anayasasınının 107. maddesine göre Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri konusunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi adıyla bir düzenleyici işlem yapabilme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kaynağını doğrudan doğruya anayasadan alan, asli bir düzenleme

124 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.182.

125 EYÜBOĞLU, s.144;Fransa Anayasası, m.15, Adalet Bakanlığı, a.g.k.

126 1982 Anayasası m.104.

yetkisine ilişkin, bizzat cumhurbaşkanı tarafından tesis edilen düzenleyici bir işlemdir.¹²⁷ Esasen cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Anayasanın 107. maddesinde zikredilen hususlara münhasır olarak tesis edilebileceğinden, sınırlı bir alana ilişkin olmakla birlikte, cumhurbaşkanının tek başına özerk düzenleyici işlemler yapabilmesine örnek teşkil eden dünyadaki ender örneklerdendir.¹²⁸

1958 Fransız Anayasası'nda cumhurbaşkanına bakanlar kuruluna başkanlık etmek ve bakanlar kurulu gündemini hazırlamak yetkileri tanınmış olmakla birlikte, cumhurbaşkanının özerk bir biçimde düzenleyici işlem yapabilme yetkisine sahip olduğunu gösterir herhangi bir düzenleme yer verilmemiştir.

5. Cumhurbaşkanının Olağanüstü Dönemlerde Sahip Olduğu Yetkiler

Savaş, seferberlik, olağanüstü hal ve sıkıyönetim gibi devletin olağan hukuk düzeni kuralları ile yönetimin mümkün olmadığı olağanüstü dönemlerde, durumun gerektirdiği tedbirlerin ivedi bir biçimde alınabilmesi bakımından, cumhurbaşkanının siyasi sistem içerisindeki konumunu daha da güçlendiren çeşitli anayasal yetkiler tanınmıştır. Bilhassa çalışmamızın da konusunu teşkil eden Fransa özelinde bunu yakından gözlemlemek mümkündür.

1958 tarihli Fransız Anayasası'na göre, Cumhuriyetin kurumları, ulusun bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü veya uluslararası taahhütlerinin yerine getirilmesi vahim ve yakın bir şekilde tehdit edildiği ve anayasal kamu güçlerinin düzenli biçimde işleyişleri sekteye uğratıldığı takdirde Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis ve Senato başkanları ile Anayasa Konseyi'nin görüşlerini aldıktan sonra, bu hal ve koşulların gerektirdiği önlemleri alacaktır.¹²⁹

Fransa cumhurbaşkanına tanınan en önemli yetkilerden biri de hiç şüphesiz ki, olağanüstü dönemlerde tanınan bu yetkidir. Madde metni incelendiğinde, oldukça genel ve muğlak ifadelerle yer verildiği görülmekle birlikte, cumhurbaşkanının yetkilerinin sınırlandırılmasına yardımcı olduğu kabul edilebilecek tek husus olarak, madde metninde aktarılan hususların anayasal kuruluşların düzenli işleyişlerini sekteye uğratması şeklindeki belirleme gösterilebilir. Ancak "hal ve koşulların gerektirdiği önlemler" şeklindeki belirsiz

127 ÖZBUDUN, "Türk Anayasa...", s.246.

128 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.186.

129 Fransa Anayasası, m.16, Adalet Bakanlığı a.g.k.

ve oldukça geniş bir içerik taşıyan ifade, 16. maddede belirtilen yetkilerin kullanımındaki sınırsızlığı da göstermektedir.¹³⁰

Cumhurbaşkanı, olağanüstü dönemin gerektirdiği bütün önlemleri almadan evvel, mutlak surette Başbakan, Meclis ve Senato başkanları ile Anayasa Konseyi'nin görüşünü almak zorunda olmakla birlikte, söz konusu görüşlerin tavsiye niteliğinde olduklarını belirtmekte fayda vardır. Dolayısıyla cumhurbaşkanı, ilgili kurumların görüşünü almakla birlikte söz konusu görüşlerle bağlı olmaksızın durumun gerektirdiği bütün önlemlerin alınmasına tek başına karar verebilecektir. Zira, Cumhurbaşkanının olağanüstü dönemlerin gerektirdiği tüm tedbirleri alma hususundaki yetkilerinin kullanımı, Anayasanın 19. maddesinde sayılan istisnalardan olup, karşı imza kuralına tabi değildir.

Cumhurbaşkanının Anayasanın 16. maddesindeki yetkileri kapsamında yapacağı işlemlerin hiçbiri parlamento onayını da gerektirmemekte olup bu yetki parlamento tarafından denetlenmemektedir. Bu yetki, olağanüstü durumu ilan eden Fransa Cumhurbaşkanını hem kural koyan, hem de bu kuralları uygulayan, diğer bir ifadeyle yasama ve yürütme erklerini birlikte kullanan bir organa dönüştürmektedir.¹³¹

2008 yılında yapılan Fransa Anayasasında yapılan değişiklik ile cumhurbaşkanının olağanüstü hal ilan yetkileri hususunda denetimi sınırlı da olsa mümkün hale gelmiştir. 2008 yılı değişikliği ile olağanüstü yetkilerin kullanılmasından otuz gün sonra, Millet Meclisi Başkanı, Senato Başkanı, Millet Meclisinin altmış üyesi, ya da altmış senatör tarafından olağanüstü hal ilanını gerekli kılan koşulların devam edip etmediğinin belirlenmesi amacıyla Anayasa Konseyine başvuru yapabilme imkanı getirilmiştir.¹³² Burada üzerinde durulması gereken konulardan biri de, Anayasa Konseyi'nin ancak olağanüstü koşulların devam edip etmediğine bakacak olması, cumhurbaşkanının bu yetkileri kullanımı ile ilgili gerekçelerinin Anayasa ile bağdaşıp bağdaşmadığını denetleyemeyecek olmasıdır. Bu durum da denetimin sınırlı

130 A. Selçuk ÖZÇELİK, "1958 Fransız Anayasasına Göre Yasama ve Yürütme Organlarının Karşılıklı Durumları", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (Sarıca'ya Armağan), Y.3, S.1-3, 1982, s.166.

131 ALKAN, s.175.

132 Fransa Anayasası, m.16/son, Adalet Bakanlığı a.g.k.

olduğunu teyit etmektedir. ¹³³

Cumhurbaşkanı hal ve şartların gerektirmesi nedeniyle aldığı önlemleri mesajla halka duyurmaktadır. Esasen tüm bu hususlar, olağanüstü dönemlerde bütün inisiyatifin Fransız Cumhurbaşkanı'na geçtiğini ve onun bu dönemlerde yetkisinin zirvesine çıktığını da kanıtlamaktadır.¹³⁴ Hatta, olağanüstü dönemler için Anayasanın 16. maddesi ile tanınan yetkiler, Cumhurbaşkanını olağanüstü dönemlerle sınırlı olmak kaydıyla ve geçici olarak gerçek bir diktatör konumuna getirdiği savunulmaktadır.¹³⁵ Fakat hemen belirtelim ki; Fransa'da cumhurbaşkanına tanınan bu yetki, yalnızca 1961 yılında Cezayir'deki askeri ayaklanma ve yaşamsal iç savaş tehditi karşısında ve bir kez olmak üzere kullanılmıştır. Burada unutulmaması gereken şu ki bu önlemlerin amacı, anayasal kurumların eskiden olduğu gibi tekrar düzenli işlenmesini sağlamaktır.¹³⁶

Ülkemizde, olağanüstü dönemlerde Cumhurbaşkanının yetki alanı genişlemekle birlikte, söz konusu yetki genişliği Fransa Cumhurbaşkanı ile kıyaslanması mümkün olmayan bir düzeydedir. 1982 Anayasası'nın 119 ila 122. maddeleri arasındaki bölümde düzenlenen olağanüstü hal, savaş, sıkıyönetim gibi olağanüstü dönemlerde yetkili mercii, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de, olağanüstü dönemlerde yetki sadece Cumhurbaşkanına tanınmamış, yetkinin Bakanlar Kurulu ile paylaşılması yoluna gidilmiştir. Hatta 1982 Anayasası'nda bununla da yetinilmemiş, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu tarafından alınacak olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilanı kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da onaylanması şartı getirilmiştir. Olağanüstü dönemlerin gerektirdiği tedbirlerin ivedi olarak alınmasının sağlanabilmesi için, klasik yasama işlemleri yerine Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarmak suretiyle tedbirlerin alınması hususunda yetki de tanınmıştır. Bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, olağanüstü dönemlerde sahip olduğu yetkiler itibarıyla Fransa'da adeta bir tek adamlığa giden Cumhurbaşkanı söz konusu iken; Türkiye'de ise, yetkileri olağan dönemlere nazaran daha da artırılmış ve fakat Bakanlar Kurulu ile birlikte hareket

133 ALKAN, s.175.

134 YÜCEL, s.351.

135 DUVERGER, s.506.

136 EYÜBOĞLU, s.146.

etmek noktasında da sınırlandırılmış bir Cumhurbaşkanı'ndan söz edilebilir.

D. Cumhurbaşkanının Yargı ile İlgili Görev ve Yetkileri

Türkiye ve Fransa özelinde cumhurbaşkanının yargı organı ile ilgili görev ve yetkilerinin kıyaslanması bağlamında inceleyeceğimiz hususlar, *cumhurbaşkanının af yetkisi, hakim ve savcılar ile yüksek yargı organlarına ilişkin yetkileri, anayasaya uygunluk denetiminin sağlanması bakımından iptal davası açma yetkisine ilişkin olacaktır.*

1. Af Yetkisi

Cumhurbaşkanının af yetkisi ile kastedilen husus özel affa ilişkin olup; hem suçu, hem cezayı ortadan kaldıran, hem de mahkumiyete bağlı bütün kanuni sonuçları silen, genel, kişilik-dışı, kesin hükümden önce veya sonra uygulanabilen genel affı kapsamamaktadır. Zira, parlamenter rejimi benimsemiş ülkeler açısından yaygın bir şekilde benimsendiği üzere genel af parlamentoya ait bir yetkiyi ifade etmektedir. Nitekim gerek 1958 tarihli Fransız Anayasası'nın 34. maddesinde ve 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde genel af çıkarma yetkisi parlamentoya tanınmıştır. Dolayısıyla cumhurbaşkanının af yetkisi denilince özel af yetkisini akla getirmek gerekmektedir.

Özel af, hakkında verilen kesinleşmiş yargı kararı ile mahkum edilen belirli şahısların almış oldukları cezalara ilişkin olarak tesis edilen ve suça tesir etmeyen bir af şeklidir. Başka ifadeyle özel af genel affın aksine, sadece cezaya ilişkin sonuçlar üzerinde tesir edilebilmekte, mahkumun işlediği suça ilişkin herhangi bir etki meydana getirmemektedir. Özel af yetkisi, genel olarak cumhurbaşkanları tarafından kullanılmakta olan bir yetkidir. Nitekim gerek 1958 tarihli Fransız Anayasası'nın 17. maddesinde¹³⁷ ve 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde özel af çıkarma yetkisi Cumhurbaşkanına tanınmıştır.¹³⁸

Özel af yetkisi ile ilgili olarak Fransa ile Türkiye arasındaki temel

137 Fransa Anayasası, m.17'de "Cumhurbaşkanı bireysel af yetkisine sahiptir" kuralına yer verilmiştir, Adalet Bakanlığı a.g.k.

138 1982 Anayasasının 104.maddesinde "...Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak..." da cumhurbaşkanının görevleri arasında sayılmıştır.

farklılık, *özel af sebeplerine ilişkindir*. Fransa’da, Cumhurbaşkanının özel af ilan etmesi hususunda Anayasanın 17. maddesinde herhangi bir sebep sınırlaması belirtilmemiş iken; Türkiye’de, Cumhurbaşkanı ancak “*sürekli hastalık, sakatlık ve kocama halleri*” ile sınırlı olmak üzere özel af yetkisini kullanabilmektedir. Bunun yanı sıra Fransa’da Cumhurbaşkanı, Anayasanın 19. maddesinde tek başına yapabileceği işlemler arasında sayılmadığı için özel af yetkisini *karşı imza prensibine* uygun olarak Başbakan ve ilgili Bakanın önerisi ile kullanırken, Türkiye’de Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği işlemler ile ilgili 1982 Anayasası’nda bir belirleme olmamakla birlikte, Cumhurbaşkanının özel af yetkisini kullanma şekline ilişkin bir belirleme de bulunmamaktadır. Ancak uygulama Cumhurbaşkanının özel af yetkisini *tek başına* kullanması şeklinde gelişmiştir. ¹³⁹

2. Hakim ve Savcılar ile Yüksek Yargı Organlarına İlişkin Yetkileri

Cumhurbaşkanının hakim ve savcılarını atamak yetkisine haiz olup olmadığı hususu ile yüksek yargı organlarının başkan ve üyelerini seçme hususunda yetkili olup olmadığı bağlamında Fransa ile Türkiye arasındaki farklılıklar şöyle söylenebilir:

Fransa’da hakim ve savcılarını atama yetkisi Cumhurbaşkanı’na ait bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı hakim ve savcılarını atama yetkisini, Başbakan ve Adalet Bakanı’nın da imzasının bulunduğu kararname aracılığıyla kullanmaktadır. Hakim ve savcı atamalarına ilişkin olarak Anayasanın 65. maddesi uyarınca Hakimlik Yüksek Konseyinin *istişari* nitelikte görüş bildirmesi de gerekmektedir. *Türkiye’de ise*, hakim ve savcılarını atama yetkisi 1982 Anayasasının 159. maddesi uyarınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından kullanılabilen bir yetkidir.

1958 tarihli Fransa Anayasası’na göre, anayasaya uygunluk denetimini gerçekleştiren ve 9 üyeden oluşan *Anayasa Konseyinin* 3 üyesini seçme ve atama yetkisi Cumhurbaşkanına ait olduğu gibi, Anayasa Konseyinin Başkanı da Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.¹⁴⁰ Söz konusu yetkilerin kullanımı Anayasanın 19. maddesinde belirtilen istisnalardan olduğundan, Cumhurbaşkanı

139 GÖZLER, “Devlet Başkanları...”, s.207.

140 Fransa Anayasası, m.56’da “...Üyelerin üçte biri her üç yılda bir yenilenir. Üyelerden üçü Cumhurbaşkanı, üçü Millet Meclisi Başkanı, üçü de Senato Başkanı tarafından atanır...” kuralına yer verilmiştir.

bu yetkilerini karşı imza kuralına tabi olmaksızın, *tek başına* kullanılmaktadır. Esasen, anayasaya uygunluk denetimini gerçekleştirecek yüksek yargı organlarında görev yapacak üyelerin seçimine ilişkin bu yetki ile Cumhurbaşkanının anayasaya uygunluk denetiminin gerçekleştirilmesine ilişkin iptal davası açabilme yetkisi bir arada düşünüldüğünde, Anayasa Konseyi'ne üye seçme yetkisinin öneminin daha iyi anlaşılması mümkündür.

Anayasa Konseyi üyeleri Fransa'da 9 yıl için seçilmektedir. Bu süre hiçbir şekilde uzatılamaz.¹⁴¹ Türkiye'de ise Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresi yaş haddi (65) ile sınırlı iken 2010 yılında yapılan anayasa değişikliği ile bu süre 12 yıl ile sınırlanmıştır. Aynı zamanda bir kimsenin iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemeyeceği de kurala bağlanmıştır.¹⁴²

Anayasa Konseyi üyeliği ile ilgili olarak Fransa'da farklı bir düzenleme vardır. Anayasaya göre Anayasa Konseyine atanan üyeler dışında eski cumhurbaşkanları hayat boyu Anayasa Konseyinin doğal üyesidir.¹⁴³ Fransa'da, son yıllarda, cumhurbaşkanları görev süreleri dolduktan sonra Konsey'de görev alma yolunu tercih etmektedirler. 2013 yılı itibariyle üçü eski cumhurbaşkanı olan, Giscard d'Estaing, Chirac ve Sarkozy olmak üzere Konsey'de 12 üye görev yapmaktadır. Bu durumun eski cumhurbaşkanlarının siyasi rollerini devam ettirme potansiyelini de güçlendirdiği söylenebilir.¹⁴⁴

1958 tarihli Fransa Anayasası uyarınca Cumhurbaşkanı, Hakimlik Yüksek Konseyinin başkanıdır. Aynı zamanda Hakimlik Yüksek Konseyi'nin 2 üyesini karşı imza kuralına uygun olarak seçmektedir.¹⁴⁵

Türkiye'de ise, 1982 Anayasası'nın 146. maddesine göre, 17 üyeli Anayasa Mahkemesi'nin 14 üyesini seçme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Bununla birlikte, Danıştay üyelerinin dörtte birini seçme yetkisi (Anayasa m.155), Askeri Yargıtay (Anayasa m.156) ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin (Anayasa m.157) üyelerini seçme

141 Fransa Anayasası, m.56. Adalet Bakanlığı, a.g.k.

142 1982 Anayasasınının 147..maddesinde "*Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar*" kuralına yer verilmiştir.

143 Fransa Anayasası, m.56/2. Adalet Bakanlığı, a.g.k.

144 **ALKAN**, s.193.

145 Fransa Anayasası, m.65. Adalet Bakanlığı, a.g.k.;**ALKAN**, s.176.

yetkisi ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcı vekilini (Anayasa m.154) seçme yetkisi de Cumhurbaşkanıya aittir. Hakim ve savcıların atama, disiplin ve diğer özlük işlerine ilişkin görevleri yürütmek üzere kurulan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (Anayasa m.159) 4 asıl üyesi de Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanı, anılan yetkilerini uygulamada tek başına kullanmaktadır.¹⁴⁶

3. İptal Davası Açma Yetkisi

Anayasaya uygunluk denetimini gerçekleştirmek üzere kurulmuş olan yüksek yargı organlarında iptal davası açabilme yetkisinin tanındığı ülke cumhurbaşkanları açısından, söz konusu yetki yargı ile ilgili yetkisi bağlamında düşünülebilir. Nitekim 1958 Fransız Anayasası'nın 61. maddesinde¹⁴⁷ ve 1982 Anayasası'nın 150. maddesinde,¹⁴⁸ anayasaya uygunluk denetimine ilişkin iptal davası açma yetkisi verilen kurumlar arasında Cumhurbaşkanı'na da yer verilmiştir.

SONUÇ

Fransa ile özdeşleşmiş olan yarı başkanlık rejimi olarak adlandırılan siyasi sistem, teorik tanımı itibariyle doğrudan doğruya halk tarafından seçilen ve üstün yetkilere sahip olmasına rağmen siyaseten sorumsuz bir Cumhurbaşkanı ile yasama organına karşı siyaseten sorumlu bir Bakanlar Kurulu'ndan müteşekkil yürütme organını gerektirmektedir. Fransa'da bu sisteme geçilmesi tepeden inme biçimde gerçekleşmemiş olup, 1946-1958 yılları arasındaki 12 yıllık hükümet ve sistem krizinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesine imkân veren 31.05.2007 kabul tarihli 5678 sayılı Kanun ile yapılan anayasa değişikliğinin ardından, Türkiye'deki siyasi sistem teorik temel

146 GÖZLER, "Devlet Başkanları...", s.215.

147 Fransa Anayasası, m.61'de "...yasalar, yayımlanmadan önce Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi ve Senato Başkanları ya da altmış milletvekili veya altmış senatör tarafından Anayasa Konseyine gönderilebilirler..." kuralına yer verilmiştir. Adalet Bakanlığı a.g.k.

148 1982 Anayasasının 150.maddesinde "Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanıya, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır" kuralına yer verilmiştir.

özellikleri bakımından Fransa'da uygulanan siyasi sisteme benzer hale gelmiştir. Söz konusu Anayasa değişikliğinin yapılmasının, Türkiye'deki hükümet sisteminin bir yarı-başkanlık sistemine dönüştüğü tartışmasını da beraberinde getirdiği söylenebilir. Fransa ve Türkiye'de yürütmenin iki kanadını oluşturan her iki organ da (cumhurbaşkanı ve meclisin güvenine muhtaç başbakan ve bakanlar kurulu) meşruiyetini aynı kaynaktan, halktan almaktadır.

Yarı başkanlık sisteminin açmazlarından biri, her iki kanadın siyaseten farklı yelpazeden oluşması (cohabitation/birlikte yaşama dönemi) ya da ülke politikasında anlaşamaması ihtimalinde ortaya çıkmaktadır. 2014 cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında ve ilerleyen yıllarda da bu açmazın Türkiye için de söz konusu olma ihtimali belirmiştir. Halk tarafından seçilen cumhurbaşkanının, meşruiyet kaynağını da dikkate alarak sistemdeki birleştirici ve dengeleyici rolünden uzaklaşma ihtimali mümkün olabilecektir. Demokrasi ve uzlaşma kültürünün yeterince gelişmediği toplumlarda, küçük bir sorunun bile siyasi krize dönüşmesi ve bu krizin derinleşmesi her zaman mümkündür.

Ülkemizdeki siyasi sistemin birebir Fransa'daki siyasi sistemin kopyası olduğu sonucu da çıkarılamaz. 1982 Anayasası ile Cumhurbaşkanına parlamenter sistemlerde rastlanılması pek mümkün olmayan üstün yetkiler tanınmış olmakla birlikte, bu haliyle dahi Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, 1958 Fransız Anayasasının tanıdığı yetkilerle sistem içerisindeki süper güç olarak ortaya çıkan Fransa Cumhurbaşkanı ile kıyaslanması mümkün değildir.

İlk olarak belirtmek istediğimiz husus, Fransa'da Cumhurbaşkanına, herhangi bir sebep ortaya koymaksızın millet meclisini fesih hakkı tanınmıştır. Kendisine tanınan fesih yetkisi sayesinde cumhurbaşkanı siyaseten anlaşamadığı hükümetin meşruiyet temelini ortadan kaldırabilir. Ülkemizde ise Cumhurbaşkanına parlamentoyu fesih hakkı tanınmamış, seçimlerin Cumhurbaşkanı tarafından yenilenmesinin ancak ve ancak Anayasanın 116. maddesinde öngörülen koşulların ortaya çıkması ile mümkün olduğu belirtilmiştir.

İkinci olarak şu husus önemlidir: Fransa Cumhurbaşkanı'nın sahip olduğu yetkiler ile Türkiye Cumhurbaşkanı'nın sahip olduğu yetkiler

arasındaki en büyük farklardan bir diğeri de, Fransa'da *kural olarak Bakanlar Kurulu gündemini hazırlamak ve ona başkanlık etme yetkisine sahip olan kişi Cumhurbaşkanı olduğudur*. Fransa'da hükümet başkanı ve devlet başkanı sıfatlarının cumhurbaşkanının da toplandığı söylenebilir.

Oysa Türkiye'de, Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmesi istisnai durumlarda mümkündür. Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerinin belirtildiği Anayasanın 104.maddesinde Cumhurbaşkanı'nın gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak yetkisi de düzenlenmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki *"gerekli gördüğü"* ifadesi son derece muğlak ve sınırları belli olmayan bir ifadedir. Parlamenter sistemlerde bu madde simgeseldir ve protokol düzenlemesidir. Bu madde uyarınca tanınan yetkiyi sonuna kadar kullanacak ve bakanlar kuruluna her seferinde başkanlık edecek olan, farklı bir siyasi yelpazeden gelen veya gelmeyen bir cumhurbaşkanının sistemde tıkanıklığa yol açması kaçınılmazdır.

Son olarak, Fransa ile Türkiye arasındaki önemli temel farklılıklardan bir diğeri ise, Fransa Cumhurbaşkanı tarafından atanan başbakan ve bakanlar tarafından oluşturulan kabinenin parlamentodan *güvenoyu* almak zorunda bulunmaması hususudur ki, bu esasen yürütme organının ana unsurunun Cumhurbaşkanı olduğunu teyit eder bir uygulamadır. Başbakan, hükümetin sorumluluğu gereği Millet Meclisi önünde güven oylamasına ancak yine cumhurbaşkanının başkanlık ettiği bakanlar kurulunda görüştüktan sonra başvurabilir.

Oysa Türkiye'de, Bakanlar Kurulu'nun göreve başlamadan evvel programını Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bilgisine sunduktan sonra meclisten güvenoyu alması yasal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransa ve Türkiye özelinde, siyasi sistem içerisinde yürütme organı ve onun içerisinde de Cumhurbaşkanı'nın önemli bir yer işgal ettiğini, Cumhurbaşkanı'nın bu konumundan hareketle bilhassa Türkiye'de 2007 yılında yapılan anayasa değişikliği ile siyasi sistemlerin birbirine oldukça benzer hale geldiklerini söylemek mümkün ise de; her iki ülke Cumhurbaşkanlarının sahip olduğu yetkilerin birebir aynı olmadığı gibi, birbirlerinden oldukça farklı

olduğu hususu da realitedir.

Türkiye'deki sistemin evrimini tam anlamıyla yarı başkanlık olarak tamamlayıp tamamlamayacağı hususunu önümüzdeki yıllar gösterecektir. Zira bir siyasi sistemin oluşumu akşamdan sabaha mümkün olmayıp belirli bir süreci gerektirmektedir. Hatırdan çıkarılmaması gereken; Türkiye'nin sorununun, hangi hükümet sisteminin benimsenmesi gerektiği noktasında olmadığı, demokrasi temelinde olduğu, demokratik kanalları açacak yöntemlerle uygulanmadıkça hükümet sistemlerinin hiçbirinin demokrasi sorunlarını aşmaya hizmet etmeyeceği hususudur.

KAYNAKÇA

ALKAN, Haluk: Karşılaştırmalı Siyaset Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul 2013.

ATAY, Ender Ethem : “Yarı Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği”, Kamu Hukuku Arşivi, Y.2, S.67-176, Haziran 1999, s.141-160.

ATAÖV, Türkkaya: Federasyon Başkanlık-Yarı Başkanlık, İstanbul, Destek Yayınevi, 2011.

BECEREN, Ertan/**KALAĞAN**, Gökhan: “Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemi; Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y:6, S.11, Bahar 2007/2, s.163-181.

BİLİR, Faruk: “Cumhurbaşkanı Seçilme Yeterliliği ve Yüksek Öğrenim Şartı”, <http://www.ankarastrateji.org>, (Erişim T.19.5.2014)

BİLİR, Faruk: “Hükümet Sistemleri Tartışmaları Bağlamında Hükümet Sistemimiz ve Partili Cumhurbaşkanı”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.303-308.

DEMİR, Fevzi: “Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye”, journal of Yaşar University, Özel Sayı (Armağan) İzmir 2013;<http://journal.yasar.edu.tr>(Erişim:16.5.2014),

DUNBAY, Seda: “23 Temmuz 2008 Tarihli Anayasa Reformu Işığında Fransa’daki Yarı Başkanlık Sistemi”, Ankara Barosu Dergisi, 2012/3, s.293-316.

DUVERGER, Maurice: “Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti”, Çeviren Mehmet TURHAN, Prof. Dr. Fadıl H. Sur’un Anısına Armağan, Ankara, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları :522, 1983, s. 501-522.

ERDOĞAN, Mustafa: Anayasa Hukuku, Ankara, Orion Yayınevi, 2007.

EYÜBOĞLU, Ercan: “Fransa:Parlamenter Bir VI.Cumhuriyet’e Doğru”, Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye, Ülkeler, Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz, Kalkedon Yayıncılık, Ocak 2014, s.111-188.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin: Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Ankara, SDE Analiz Yayınları, Kasım 2010; <http://www.sde.org.tr/> (Erişim:12.5.2014)

FENDOĞLU, Hasan Tahsin: “Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.567-586.

GÖNENÇ, Levent: “Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmalarına İlişkin Değerlendirmeler”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.269-279.

GÖNENÇ, Levent: “Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmalarına Kısa Bir Bakış ve Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği” Nisan 2011, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim:19.5.2014).

GÖZLER, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Bursa, Ekin Basın Yayım Dağıtım, Eylül 2010.

GÖZLER, Kemal: “Cumhurbaşkanının Seçimi:Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi”, Terazi Hukuk Dergisi, Mayıs 2007, S.9, s.19-29.

GÖZLER, Kemal: Devlet Başkanları – Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, Mayıs 2001.

GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Şubat 2012.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: Anayasa Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

HEKİMOĞLU, Mehmet Merdan: Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı “Demokratik Hükümet Sistemleri” ve Türkiye, Ankara, Detay Yayıncılık, Kasım 2009.

KABOĞLU, İbrahim Ö.: Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), İstanbul, Legal Yayıncılık, Kasım 2006.

KAHRAMAN, Mehmet: “Hükümet Sistemi Tartışmaları Bağlamında Başkanlık Ya da Yarı-Başkanlık Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y.2012, C.9 S.18, s.431-457.

KAMALAK, İhsan: “*Türk Siyasal Sistemine (Yarı) Başkanlık Sisteminin İthalinin Sonuçları Üzerine Bir Deneme*” Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye, Ülkeler, Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz, Kalkedon Yayıncılık, Ocak 2014, s.367-394.

OKŞAR, Mustafa: “*Yarı-Başkanlık Hükümet Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme:Fransa ve Litvanya Modelleri*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.1,Y.2,S.7(Ekim 2011), s.317-384.

ONAR, Erdal : “*Türkiye’nin Başkanlık veya Yarı Başkanlık Sistemi Geçmesi Düşünülmeli midir?*”, Başkanlık Sistemi, Hazırlayan Av. Teoman Ergül, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2005, s.71-104.

ÖZBUDUN, Ergun: “*Başkanlık Sistemi Tartışmaları*”, Başkanlık Sistemi, Hazırlayan Av. Teoman Ergül, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 77, Ankara, 2005, s.105-111.

ÖZBUDUN, Ergun: “*Cumhurbaşkanının Parti Üyeliği*”, <http://www.hukumetsistemleri.org> (Erişim T.19.5.2014).

ÖZBUDUN, Ergun: “*Hükümet Sistemi Tartışmaları*”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.205-213.

ÖZBUDUN, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 2008.

ÖZÇELİK, A. Selçuk: “*1958 Fransız Anayasasına Göre Yasama ve Yürütme Organlarının Karşılıklı Durumları*”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (Sarıca’ya Armağan), Y.3, S.1-3, 1982, s.159-173.

ÖZÇER, Özgün: “*Fransız Anayasa Tartışması: Güçler Kurgusunda Denge Arayışı*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, <http://www.tepav.org.tr/> (Erişim:9.5.2014).

ÖZTÜRK, N. Kemal: “*Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Geleneği ve 1982 Anayasasındaki Düzenlemenin Parlamenter Sistemle Uyumunu*”, Amme İdaresi Dergisi, C.25, S.1, Mart 1992, s.65-92.

SAĞLAM, Musa – **ŞENGÜL**, Ramazan: “*Fransa’da Hükümet Orkestrasının Şefi Cumhurbaşkanı mı Başbakan mı?*”, Amme İdaresi Dergisi, C.34, S.4, Aralık 2001, s.33-47.

TANÖR, Bülent/**YÜZBAŞIOĞLU**, Necmi: 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul- Aralık 2006.

TEZİÇ, Erdoğan: Anayasa Hukuku, (Genel Esaslar), İstanbul, Beta Basım Yayın, 2003.

TUNÇ, Hasan: “Türkiye Başkanlık Sistemi mi? Parlamenter Sistem mi?”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.280-283.

TURHAN, Mehmet: Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası, Diyarbakır, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları:9, 1989.

ULUŞAHİN, Nur: “Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Siyasal Sistemimize Etkileri:Türkiye’de Hükümet Sisteminin Geçirdiği Dönüşüm ve Geleceğe Yönelik Beklentiler”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.319-332.

ULUŞAHİN, Nur: “Demokratik Siyasal Rejimlerin Sınıflandırılmasında Farklı Bir Yaklaşım: “Yarı Başkanlık”tan “İki Başlı Yürütme Yapılanması”na”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.2, 2003, s.199-233.

ÜSTE, Rabia Bahar: “Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sisteminin Türkiye İçin Değerlendirilmesi”, Amme İdaresi Dergisi, C.36, S.1, Mart 2003, s.31-47.

YANIK, Murat: “Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.663-665.

YAVUZ, Bülent: “2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sonrasında Muhtemel Hükümet Sistemi Senaryoları Üzerine Bir Değerlendirme” Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, s.707-730.

YAVUZ, Bülent: “2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, Y.2008, S.1-2, s.1173-1214.

YAVUZ, K. Haluk: Türkiye’de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2000.

YAZICI, Serap: Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.

YOKUŞ, Sevtap: “*Hükümet Sistemini Demokrasi Ekseninde Tartışmak*”, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yeni Türkiye, Mart Nisan 2013, S.51, 236-245.

YÜCEL, Bülent: “*Yarı Başkanlık Sisteminin Hükümet Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Fransa Modeli ve Komünizm Sonrası Polonya*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.4, 2003, s.335-364.